

Hermányi Dienes József

Nagyenyedi Demokritus

Szerkesztőbizottság:

**Fekete Vince
Ferenczes István
György Attila
Lövétei Lázár László
Mirk Szidónia-Kata
Molnár Vilmos**

Hermányi Dienes József
NAGYENYEDI DEMOKRITUS

Hargita Kiadóhivatal
Csíkszereda, 2013

A könyv megjelenését támogatta:

Hargita Megye Tanácsa

Válogatta és szerkesztette:
Lövétei Lázár László

Sorozatterv: Léstyán Csaba

© Hargita Kiadóhivatal

ISBN 978-973-7625-45-8

*Nagyenyedi síró Heráklitus,
és hol mosolygó s hol
kacagó Demokritos¹
10. Jul. [1]759*

1.

Vala Nagyenyeden, 1718 tájban, egy Fazakas M. Gábor nevű tanácsbéli, és nem gonosz, hanem tudatlan ember, aki midőn egy városi, tréfás, de értelmes ember concivisitől² azt kérdené:

- Jó uram! Mi jó hírrel bővölködik kigyelmed?

Monda a jádзи ember, ki deákul is tud vala:

- Nem tudok most egyebet, édes Fazakas Gábor uram, hanem azt, hogy a gallus³ a franciával megbékélett.

Melyre monda a szegény Fazakas:

- Hálá legyen az Istennek!

S ezzel elválnak egymástól örömmel, egyik a maga tréfájának, másik a békesség nevének örülvén.

2.

A szászvárosi ekléziának igen szép tudományú, de hivatalában felette restes mostani papja, K[ézd]i Vászárhelyi András négylovú kocsin útban lévén egy időben, találkozék vele Kerekes Pál nevű, enyedi deákból katonává, katonából baváriai⁴ préda-pénzzel meggazdagodott s

-
- 1 Démokritosz, Hérakleitosz: az optimista és a pesszimista magatartás képviselőiként gyakran szerepeltek Európa-szerte az anekdotagyűjtemények címében, leggyakrabban a 17. században.
  - 2 polgártársától
  - 3 francia
  - 4 bajorországi

úr nevet is felvevő nemes. Köszöntvén egymást becsülettel s egy keveset együtt beszélgetvén, monda Kerekes Pál:

- Tiszteletes uram! Kegyelmed tudós ember, azért ne terheltesék nékem e kérdésre megfelelni, amelyre másoktól nem vehettem kedvem szerént való választ: a Krisztus mezítelen ment fel a mennybe, vagy öltözetbe?

Monda Vásárhelyi András:

- Có! Hajtsad, te! – s megcsapatván a kocssal a négy lovat, búcsúzatlan elválék a kérdező úrtól. Melyet midőn én meghallottam volna, mondék: Coccéjus János⁵ sem felelhetett volna jobban arra a kérdésre, mert ő egy könyvében így ír: Multum profecto pietati officium questionis stultae et indisciplinae⁶, s megígérém, hogy azt a feleletet leírom emlékezetre.

3.

Visitálni⁷ indula hajdan az unitárius püspök, és midőn beérkezett volna Udvarhelyszékre, prédikála hallatára egy prédikátor, és ejte beszédében ilyen szót, hogy Izráel fiai négyszáz esztendeig bujdosnak a pusztában.

A templomból a papság-házhoz menvén a prédikátorok s püspök, monda a püspök a concionátornak⁸:

- Talán nincsen bibliád, atyámfia?

Monda erre a prédikáló:

- De bizony nagyon, tisztelendő püspök uram, egy rossz.

Monda erre a püspök:

- Ne mondd a szent könyvről, hogy rossz.

---

5 Johannes Cocceius (1603–1669) német protestáns teológus; nagy hatással volt a magyar reformátusokra.

6 Bizony nagyban kárára vannak a kegyességnek az ostoba és fegyelmezetlen kérdések.

7 egyházlátogatásra

8 prédikátornak

Monda azért a prédikátor:
– Vagyon egy hitvány.

6.

Csehi János udvarhelyszéki pap ifjúságában megszere-
ti gonosz végre egy parasztember hallgatójának jó forma,
de tiszta életű feleségét, s igen utánaveté magát, az okos
asszony sem mutata kedvetlenséget. Ígére Csehi az
asszonynak egy pár veres csizmát, ha engedné magát
megcsehelni, s az asszony jó szót ada, ha a csizmát előre
megvinné, és ide s ide vinné éjjel az aszalóba. Meg is
cselekvé Csehi, s elmene az ajándék csizmával az aszaló-
ba, de a ravasz asszony megjelenté ezt Csehiné asszony-
nak idején, s javallá, hogy lopná magát az aszalóba.

Csehi azt vélvén, hogy az asszony volna, akivel ő meg-
szerződött vala, kezdé a feleségét idegen gyanánt szopni
és nyalni, odaadá a csizmát is, azután pedig közösült véle,
s az asszony elől elméne, s otthon lefekvék, tetteté is
mintha alunnék. Azonban Csehi is megérkezék, kérdé a
felesége, hol járt volna ilyen késő éjszakáig? Elhazudá
egyfelé.

Csehiné hajnalban felkelt, és az új piros csizmát felvon-
ván, jár és sepreget vala a házban mint gazdasszony.
Csehi pedig a lasznak⁹ alól látván az új csizmát, s tudván,
hogy a feleségének új csizmája nincsen, kérdé:

– Hol vetted azt a piros csizmát, feleség?

Melyre az asszony haragosan ki kezdé tálalni a titkot,
Csehi pedig megijedvén, kérni kezdé, hogy hallgasson,
ígéré, hogy mást is vészen nékie. De a titok kinyilatkozék,
és generális visitáció¹⁰ következék, melyen vádoltaték is.
Fogá pedig magát, és vitt Udvarhelyt a püspöknek, Veszpré-
mi Istvánnak ajándékba egy nyulat, s kedvesen vévé a

---

9 lazsnak: takaró

10 általános egyházlátogatás

püspök. De kerülvén-fordulván, ellopá a nyulat, s ismét béajándékozá másnap, mellyel a vén gutaütött püspököt annál inkább lecsendesíté, s nem lón baja. De midőn indulni akarna a püspök, s a két nyulat keresnék, csak egyet találnak, mely dolgot nevetnek vala, akik tudják vala az ő tréfáit.

8.

Mikor Mártonfi György volna erdélyi pápista püspök, consiliárus¹¹ és Fejér vármegyei főispán, visitatiót tartá pompásan a Székelyföldön is. Ez időben pedig baróti plébánus páter Fodor vala, akihez egy odavaló nemesleány addig jára gyónni, hogy megférgesedik, mely dolog a plébánus részéről tagadhatatlan vala. De a püspök a dolgot jó néven nem vevé, azért Fodornak esőben, sárban gyalog felkötélődzve kelle a püspök hintója után menni Háromszékre s Csíkba; azután büntetésül eltevék máshuvá.

Ezután a vármegye gyűlését tartá Nagylakon ez a püspök, s midőn visszaindulna, szándékozik vala Asszony-népére, és monda a jámbor, vén embere ártatlan, de vigyázatlan szóval:

- Csak szép asszonyon háljunk - melyet a vármegye tisztvei elmosolygának; s maga is vevé észre, hogy valami nevetségre valót fogott ejteni.

Ezután Zempér Mihály, az öreg Kemény Lászlónak csombordi gondviselője, foga a Marosban egy tokhalat, s ura nevével vivé Károlyvárba¹², a püspöknek, péntek napon. Nagy kedvességgel is vevé a püspök az ajándékot, s a szegény, akadozó beszédű Zempért asztalához ülteté. A tekenős béka, aminémű csemegét Zempér soha nem ett vala, éppen neki esék eleibe, melyet ő csirkének vél

---

11 tanácsos

12 Gyulafehérvárra

vala és így gondolkozik vala: nagy kedvessége vagy az előtt a szent pápista úr előtt (valósággal is így volt) az én uramnak, hogy az én uram tekintetéért böjt napon húsos étket készítettett. Evék azért a tavi csirkéből édesdeden Zempér Mihály komám, azonban a püspök azzal akarja vala őt megbecsülni, hogy magával azonegy ezüst pohár-ból akarja vala itatni. De Zempér ob reverentiam personae¹³ kiadja vala a pohárt, noha már a szekretáriustól megtudván, mit ett, örömet elölte volna borral az utá-lást.

Felkelvén az asztaltól, siete Zempér búcsút venni, hogy az első korcsomán jól megborozza magát. És bak kutya módjára magát hajtogatván mász vala hátra, és a palota küszöbinél történetből összeakad a két sarkantyúja, s az ajtón hanyatt kiesik, a jó hosszú grádicson lemenyen háttal a földre, a püspök szeme láttára, aki az ajtóban fenn ezzel teprenkedik¹⁴ vala:

- Fogjátok! Fogjátok! Hatalmas Isten! A báró úr szolgálja mind összeromlék!

Nagy bajjal elválaszták az inasok a két sarkantyút, és ezzel Zempér lejövén az alsó városra, jól megtölté magát borral. De egy hónapra épüle ki az esésből és a béka-csemerből.

9.

Páter Mózes Boroszlai, Cserei Ágnesnek fattyú fiából való minorita beszél vala Kutycfalván, a Zeyk Mózesné torában, hogy midőn ő Rómából visszajőne, Velence felé a tengeren hajótörést szenvedett, s harmadnapján Ang-liába ütődtek portusra¹⁵, az Úr színeváltozásának napján. Megemlékezvén pedig arról, hogy az a nap az anyaszent-

---

13 személye iránti tiszteletből

14 nyugtalanodik

15 kikötőbe

egyháznak nagy innepe, látván azt is, hogy ott a templom tetején kereszt vagyon, bémenvén a templomba, kerüle az oltár háta megé, hogy álbát¹⁶ vessen a nyakába és misét szolgáltasson. S akkor szólították meg, hogy az kálvinista templom.

Nekem igen kell vala nevetnem az ő geográfiáját, melyet egy értelmes gyermek itt megcsúfolhatott volna, de nem szólék semmit ott, hanem azután beszéltem másoknak.

Ekkor beszéli vala azt is, hogy a Neszter¹⁷ vizével vaj nélkül dagasztott, jó kalácsot ett, mintha erdélyi vajjal készült volna, és ott a búza szeme oly nagy, mint egy-egy bab. Krímben a hám előhozatta ágyasait, s kínálta őket, hogy válasszon egyet magának. Melyekre azt gondoltam, hogy ez a barát habet forte votum perpetuae mendacitatis¹⁸.

Ugyanezen Mózes Boroszlai úgy jár egy Borosnyai Boldizsár nevű, nagyajtai református pappal s házasemberrel, hogy akkor, mint ő, a barát is jól ivott volna a sárkánytejben, s lefeküdt volna a földre, szalmaágyra, kezdé szidalmazni a reformátusok papjainak házasságokat. És Borosnyai kéri vala, hogy kedvezne, hallgatna, alunnék. Nem szűnve, rárohan Boldizsár, a hasára ül, s ott életét a Mózesnek beszélni kezdi, s mások csendesítik le.

12.

Páter Bodó igen nagy és őszbe elegyedett gárdján¹⁹ vala Enyeden, kinek idejében igen megbetegedett Köbölös János nevű, tudós, hadnagyságot viselt ember s egyzersmind regiae tabulae procatör²⁰. Melyet meghallván

---

16 fehér karinget, miseinget

17 Dnyeszter

18 szilárd fogadalmat tett az örökös hazudozásra

19 gvárdián, a rendház főnöke

20 a királyi tábla ügyvédje

Bodó uram, rákészült a téringetésre, s méne Köblös János látogatására. És kevés beszéd után kezdé inteni, hogy térne meg. Igen szaporán, mintha papirosból olvasta volna a leckét, elmondá a motívákat²¹ s elvégezé. Akkor monda a beteg:

- Akar-é kegyelmed többet mondani?

Felele a barát:

- Nem.

Kérdé a beteg:

- Olvasta-é tisztelendőséged, Bodó uram, *Examen reformationis Otrókocsi*²²?

Megvallá a barát, hogy azt a könyvet nem látta s nem olvasta. Kérte azért őtet a beteg igen, hogy azt a könyvet olvasná meg, mert abban ezek a motívák sokkal munkásabban volnának kidolgozva. Bodó sem szemeteze ott sokáig, hanem búcsút véve.

13.

Külde egykoron egy falusi szász a maga pór fiától a brassai bírónak igen szép körtvélyeket ajándékba, hogy a fia is bátradjék, s a bíró is esmerné meg. Gondolkodék a parasztleány az úton, mint lehetne legjobban békommendálni²³ a gyümölcsöt a bírónak, és monda szász nyelven:

- Apám uraságodnak körtvélyt küldé; olyan jó, hogy ugyan elolvad az uraságod szájában, mint a szar.

---

21 érveket

22 Otrókocsi Fóris Ferenc itt említett műve (*Examen reformationis Lutheri et sociorum ejus ab An. D. 1517*) katolikus szemszögből cáfolja a protestáns tanításokat.

23 beajánlani

Szebenbe vala egy szőcs nemrégen, aki minden szász uraknak vétkeiket kitanulván, szemekbe mondja vala, s inti vala őket, hogy a latorkodást, azt a kevélységet, azt a csalárdságot sat. hagynák el. Azonban a bibliát erősen olvasván, merték többen mondani, hogy sok pap nem tudja úgy a szentírást, mint az a szőcs. Őtet pedig közönségesen bolond szőcsnek nevezték vala. Nem állhatván a szász urák az ő orcázását²⁴, noha nem hazud vala, kitilták deliberative²⁵ a várból, hogy bémennie ne légyen szabad soha. Künn is lakott, s benn a házban lakott egyetlenegy fia, ki őreája gondot viselt, de céhbeli társai s más jóakarói kimentek hozzá beszélgetni s vigasztalni.

Esett egykor, hogy egy maga rendjén lévő városi emberrel kinn sétálgatna, egymással beszélgetnének egyről-másról mint szegény emberek. Történék pedig, hogy éppen akkor menne ki a városból Páter Galonp főjezsuita, ki hozzájok közelítvén, édesdeden kérdé tőlök, miről beszélgetnének? Felele a bolond szőcs:

- Mi mint szegény emberek, csak a sok nyomorúságról, atyámuram.

Monda arra a jezsuita:

- Ne búsuljatok, atyámfiai! Rajtam is áll sok, s tudok szolgálni. Kegyelmeteknek is tudok, s igyekezem is szolgálni, csak igen kérem, el kell hagyni azt a kárhozatos és dögletes eretnekséget, s mindjárt felvesszük kegyelme-teket a hivatalokra.

Monda erre a bolond szőcs:

- Micsoda a mi vallásunkban az eretnekség?

És a hit ágazatit rendre kezdé előhozni és szentírásbeli helyekkel erősíteni, melyen a jezsuita csudálkozik vala,

---

24 megszegényítését

25 határozatilag

és kezdje ellenvetéseket formálni, de azokra is a szőcs könnyen felel vala. Monda akkor a jezsuita:

– Igen mélyen beszélsz, atyámfia! Nem a te dolgod a szentírást hántorgatnod ellenünk. Minek hívnak téged?

Monda a szőcs:

– Én vagyok a bolond szőcs, s ha nékem sem tud atyaságod megfelelni, hogy felelne meg odabé az okosoknak? Ha atyaságod engem téríteni akar, jobban tanulja meg a szentírást, mint én tudom.

Monda erre a jezsuita:

– Gonosz ember vagy! Vigyen el az ördög! – s ezzel Páter Galonp megtért a városban.

15.

Gagy nevű kis falucska vagyon Udvarhelyszéken, s lakják unitáriusok. Hajdan olyan bohókás elméjű emberek lakták, hogy azon a földön ha azt mondták: *Ne gagyizz!*, annyit téssen, mint *ne bolondoskodjál*. Ezeknek csúfocská dolgaikat írta fel Bethlen János a maga históriájába²⁶, de ezt az egyet nem tudta: mikor összegyűlt az a maroknyi kis unitaria ekklésia, az ő módjok szerint alig voltak tízen-tizenketten, de az Úrvacsorájában felittak mindenkor hat-hat ejtel²⁷ bort.

16.

Zágon nevű faluban hajdan megszállván egy éjjeli hálóra holmi úri ember, elküldi az inasát a korcsmára két ejtel borért vacsorára. Midőn az inas vinné a bort a szállás felé, találkozik egy vénasszonnyal, aki megkérdé az inastól, hogy mit viszen. Meghallván, hogy bor, monda az udvari inasnak:

---

26 Bethlen János (1613–1678) államférfi, emlékiró. Itt hivatkozott munkája: *Rerum Transylvanicarum libri quator*.

27 az erdélyi akó nyolcadrésze (kb. 1/4 l.)

- Add igyam belőle egy cseppet, édes fiam, mert majd meghalok szomjúval.

Kezébe adá azért az inas a kofának az edényt, és az asszony el nem vevé szájától, míg egy cseppig meg nem ivá, melyen az inas elcsudálkozván, monda:

- Anya! Ördög a lelked! Bár iszol vala egyszer jól, csak egy cseppet nem iszol vala!

Visszamenvén azért a szolga a korcsmára, a maga pénzén töltete mást a bor helyett. Innen eredt némelyek közt ama szó: *a zágoni csepp*.

19.

Az erdővidéki hajdoni református esperest, HDP [Hermányi Dienes Péter²⁸] igen szép tudományú ember lévén, az inspekciója²⁹ alatt lévő mestereket³⁰ a partialis synodusok³¹-nak végén, kiváltképpen asztal felett, hit ágazatairól való kérdésekkel szokta vala examinálni³². Vala pedig Bardócon egy Jósa Mihály nevű paraszt és tudatlan mester, kit megszólítván az esperest, ezt kérdé tőle:

- Hány természet vagyon a Krisztusba?

Feleli a mester:

- Egy vagyon, tiszteletes uram.

Monda az esperest:

- Vagy kettő: isteni természet s emberi természet.

Kérdé ismét a mestertől:

- Hány személy van a Krisztusban?

Felele Jósa, de rosszul:

- Kettő.

Monda az esperest:

---

28 A szerző édesapja.

29 felügyelete

30 tanítókat

31 részleges zsinatoknak

32 vizsgáztatni

- Vagy nem, hanem egy személy.

De a mesternek ez nem tetszék, s monda:

- Vagy kettő bizony, tiszteletes uram, mert az énekben is úgy mondjuk: „Oh, én két szemeim.”

Melyen az esperest elálmélkodék, s többet nem szóla.

A papok találkoznak az esperest deák fiával, s mondának tréfásan:

- Jósa Mihály kidisputálá³³ az apádat - s megbeszélvén a dolgot, amint esett vala, lőn nagy nevetés belőle.

21.

Sövényfalván, Küküllő vármegyében vala egy tudákos mester, ki nagypénteken a négy evangélisták szerint énekelte a passiót³⁴, és közben-közben megállván, magyaráz is vala; és mikor arra jutna, hogy a Krisztus megfogattatásakor egy lepedős ifjú is kiment a lármára, és midőn megragadták volna azt, kezekben hagyván a lepedőt, mezítelen szaladott el, megállta ott is, és a magyarázathoz fogván monda:

- Az az ifjú a Krisztus isteni természete volt, és ha akkor el nem szaladott volna, azt is megfeszítették volna.

Ezen glosszát³⁵ elmondván, ismét énekelni kezdé.

24.

Bonyhai György, erdélyi református superintendens³⁶ ilyen boldogtalanul jára Marosvásárhelyen, hogy az ő kisebbik s formásabb leánya megfattyazék, mely dolgon a reformátusok kedvetlenek valának. De a pópisták örülnek vala, a fattyúnak-é vagy a paráznaságnak, vagy a püspöki ház mocskának.

---

33 vitában meggyőzte

34 Krisztus szenvedéstörténetét

35 magyarázatot

36 püspök

Lőn azért ez időben, hogy Thoroczkai János báró nyaralni a Mezősége, Pogácsára menne, aholott nékie Alsó István református és religióját jól megtanult ember udvarla mint a faluba conpossessor³⁷. Alsót Thoroczkai gyűlöli vala, de mégis ebédre marasztá. Midőn már ebédelnének, monda a Thoroczkai úr:

- Mi újságot tud, kegyelmed, Alsó uram?

Felele Alsó István, s monda:

- Félen való helyen lakom, nagyságos uram, és nem tudok semmit, amivel méltóképpen udvarolhatnék nagyságodnak.

Monda erre a nagyfejű s kancsal Thoroczkai:

- Ha ked nem tud, tudok én, hallá-e, ked? A kigyelmetek püspökének leánya megfattyazott.

Kérdé erre Alsó:

- A leánya-é, nagyságos uram?

- A kigyelmetek püspökének leánya bizony, ha nem hallotta ked eddig.

Monda erre Alsó:

- De pedig hogy a leánya, s nem maga, mint régen a nagyságtok pápája; olyan a leány, az eblelkű, hogy ha férfi jár s fér hozzá, úgy jár ő. Az lett volna bizony csuda, ha maga a püspök fattyazott volna meg.

Mely szókra Thoroczkainak elfogódik a szava.

31.

Udvarhely városában vala egy vén és jó asszony, aki gyermekségemben esztendeig gondomat viselé, ki is a kártyajátékot felette nagy bűnnek tartotta, de minket attól nem tudott elfogni. Sőt a Küküllő jegére ültünk télen, ő a partról fenyegetett, de a sík jégre nem mert békőnni. Ennek a vénasszonynak ifjú korában fazakas férje volt, igen együgyű ember, kivel az asszony semmit

---

37 birtokostárs

sem gondolt, sőt megverte, ágy alá bújtatta. Volt egykor, hogy az asszony megverte a férjét, s a vert férfi béülvén a kemence alá, ott zokogdogált. Megriasztotta az asszony, mondván:

– Szepegsz-é még, tűzre való?

Melyre zokogással felele a férfi:

– Szepegek, szepegek, tűzre való, mert bennem vagon a férfi természet.

Mikor ennek a vénasszonynak a gondviselése alatt volnék, sokszor láttam, hogy igézet-vizet vet vala. Én pedig az Édesatyámtól az afféle babonák ellen másképp tanítottam vala, s haszontalan, sőt vétkes dolognak mondom vala. Lőn egy nagypénteken, midőn a jezsuiták Krisztus szenvedését ki akarnák komédiázni, hogy én is felmenék oda a hegyre tátogni. Menyek s jövök vala ki s bé a templomba. A pápista ösztövé ábrázatú, aszúkászú egyházfi pedig megharaguvék, és fenyeget vala, hogy megkorbácsol. Megharaguvám azért reája, s mondek magamba: „Ördög vigyen el, nem kell nékem a ti haszontalanságatok” – s menék a szállásra, tettetvén, hogy beteg vagyok. Az öreg gazdasszony megtapogató a fejemet, s legottan megesmeré, hogy a templomban az asszonyok igéztek meg, minthogy közikbe is találtam volt ülni, és igen szép adolescens³⁸ is voltam. Foga azért a vénasszony, és vizet vete, s a lement s fennúszkáló szenekből jobban is megesmeré, hogy erősen megigéztek az ártalmas szemek. Az ágyhoz hozá pedig a vizet, kére, hogy innám egy keveset belőle, s a többivel megmosná a homlokomat, ábrázatomat, biztatván, hogy meggyógyulok. A víz pedig több vala egy fertálynál. Fogám azért az edényt, megivám a vizet mind, s elnevetém magamat. Észrevévén a banyó, hogy kikaptam az ő szenteltvizén, megplágála³⁹ farba gyen-

---

38 serdülő ifjú

39 megütögetett

gén. De én a szenes víztől egy kissé rosszul kezdtem lenni.

32.

Az enyedi kollégiumba vala egy szenior, Szeredahellyi nevű, igen himlőhelyes, szakáll- és bajusztalan ember, Dési Márton⁴⁰ professzor idejében; igen tanuló deák vala ez. És bibliotekárius idejében, a tékában nem nyughatván a bolhákától az olvasás közben, leveté nadrágját (mondják, hogy a gatyáját is), és papirossal beköté combjait s szárait. Azonban a vizelés vagy nagyobb is reá ére, és az akkori kis kollégiumból a nagyobbikba általjöve az országúton, s akkor mások mondák meg Ádámnak, hogy meztelen volna.

Rendelék pedig egy innepre prédikálni Szeredahellyit a fejedelemhez, I. Apafihoz, s odamene Dési Márton is, a professzor. Annak idejében Szeredahellyi eléállá prédikálni jól elkészült prédikációjával, de a prédikálás közben elandalodék és sokáig hallgata. Dési Márton pedig súgja vala nékie ottan-ottan: „Ámen! Ámen!” Észrevevén magát Szeredahellyi, fordul a professzorára, s mond nagy szóval: „Tudjuk, uram!” S azonban a prédikáció is eszébe jön és elmondja. A fejedelem azt mondotta, hogy régen nem hallott szebb prédikációt annál.

Ezután Szeredahellyit reávévék, hogy menjen Udvarhelyre rhetorices és poëseos preceptornak⁴¹, mert az fél professzorság volna, s el is ment. Esett ott, hogy a süvegét a szeme eleibe tette, hogy a tanítványi invocálnának⁴², de ott felejtette, s ott állott egész óráig hallgatva. Az óra

---

40 Descartes ismert erdélyi követői közé tartozott, 1671-től Enyeden tanított.

41 a szónoklat- és költészettan tanítójának

42 megszólaltnának

elütvén, eloszlottak a tanítványai, s későre vette észre, hogy egyedül maradt.

Lón végre pappá ez az ember az udvarhelyszéki trakusban⁴³ nótelenen. És mint nótelennek, kívánnak vala az asszonyok egy s más ajándékokát, csirkét, tojást, bolyót⁴⁴ vinni mint ifjú legény papjoknak. De ő senkit a házba bé nem bocsát vala, hanem az ajándékot künn letétetvén, a ház padlásán, ahol lyukat csinált vala, kibújván, s a ház hijjáról leereszkedvén, béviszi vala a discretiót⁴⁵.

Végre reá ére a házasulás, és bémene Udvarhelyre, szerencse keresni. Vala pedig ott egy maga-megunt, koros lány, Magyar Panna nevű, nékem bizony atyámfia, és azt maga megkéré, ilyen szókkal:

- Leány! Én téged elveszlek, Istenért, de én bizony veled nem hálok.

A leány ezt hallván, kimene a házból, és kezde keservesen sírni. De az anyja s az atyafiak kimenvén, intik, hogy csak menne hozzá, mert tréfálkozik a leánykérő. S hozzá is mene, s csendesesen éltek, noha Panna rest volt annyira, hogy alig tudta, s néha nem is tudta édesanyja felkölteni egyetlenegy tehenecskéjének is megfejesére, hanem azt feleli vala az ágyból:

- No! No! Hogy nem tud kelmed alunni.

S amiatt estig is otthon bőg vala a tehén.

Ez a Szeredahellyi János lón végre szolokmai pappá. S minthogy prédikálásában a sok idem per idem⁴⁶ miatt igen hosszasan feddődven, s inkább intvén, mint tanítván - odahagyják vala estve a hallgatói. De ő is kitalálá módját: bévárja vala a templomba hallgatóit, s akkor a templom ajtajában állván, senkit ki nem bocsát vala estig

---

43 egyházmegyében

44 burgonyát

45 ajándékot

46 ugyanazt ugyanazzal

is. Előre pedig megbúván a porgolát kapuknál⁴⁷, név szerint írja vala fel kinek-kinek a szitkát, és szembe mind úgy számlálja vala elő sat.

Ott laktában egy becsületes, jó gazdaemberre bíza holmi pénzt, hogy a makfalvi baromvásárban venne nékie egy tehenet öt forinton. Véve is a becsületes ember, akitől én a dolgot hallottam, és haza hajtá. Hívata pedig Szeredahellyi más falusiakat, s megbecsülteté a tehenet. Becsülék pedig a tehenet hat forintra. Melyen megbúsulván, hogy megcsalta volna azt az embert egy forintig, kitől a tehenet vásároltatta, pénzen fogadott embert, ki a hatodik forintot megvinné a tehenét eladott embernek.

Végezetre ez a szegény ember helyből helybe jár és uraktól alamizsnát kér vala, de csak annyit, amennyire akkor szüksége vala, így szólván:

- Adjon nagyságod nékem egy sustákat. Sat.

Elmene ez időben Szászvárosra is, a tudós és tréfás, de próbált Nádudvari Péterhez, és monda:

- Nagyságod, t. Nádudvari uram, mindeneket intsen.

Melyre mond Nádudvari:

- Megfogadom, s legelsőbben is intem kelmedet, hogy ne bolondoskodjék.

Melyért megharaguvék.

33.

Torockószentgyörgyön vala egy Székely Mihály nevű unitárius pap, kit a parasztság nagyon dicsér vala azzal, hogy egyszer sem pökik, míg egy prédikációt elmond. Ez az ember Szent Mihály naptól fogva karácsonyig korcsmát szokott tartani a papi háznál, és hogy jobban kelne a bor, az ivók közé elegyedik vala. Esék egykor, hogy egyik hallgatója azt mondá, hogy nem tartja nehéz-

---

47 faluvégi vetéskapuk

nek azt a papságot. Monda Székely Mihály nékie, s a többi hallgatják vala:

– Mit beszél kegyelmed? Csak a Miatyánkot sem tudná elmondani egy is kegyelmetek közül a templomban.

Felkiáltának azért mindnyájan, hogy mindenik hiba nélkül elmondja.

Monda a pap:

– Fogadjunk! Két kupa bort adok annak, aki vétek nélkül elmondja; de aki el nem mondhatja, adjon annyit – s kezet csapának.

Felállá Veres János, egyik udvarnak tisztartója, s mondja: *Miatyánk Űristen!* Inte Székely Mihály, hogy elég; adjon két kupa bort. Felállá Mészáros Mikla, s midőn azt mondá: *a mi mindennapi*, odatevé az *élő* kenyérünket, s azt is leülteti a pap. A többi közül is próbálának némelyek, de hiába.

Monda akkor a pap:

– Itt sem tudák elmondani kegyelmetek a Miatyánkot, hát a templomban, mikor a sok nép benne vagyon, bizony egy szót sem tudnátok szólni, hát hol vagyon még a prédikáció!

Így mutatá meg nékiek, mely nehéz a papság.

35.

Pákai nevű mester vala Bágyba, ki is másokkal együtt Thököly Imre tatárjai⁴⁸ előtt a bágyi várba vontá vala magát. De minthogy sok diója vala a háza hijján, lemene éjjel csak egy gatyában, hogy a dióból feliktasson a várba. De két lézengő tatár ott kapja, és a két lábain a lábavaló⁴⁹

---

48 I. Apafi Mihály halála (1690) után a Porta Thökölyt erdélyi fejedelemmé jelölte. Thököly török és tatár segédcsapatok élén a töröcsvári hágón át benyomult Erdélybe. Fejedelemmé választották, a Habsburg-csapatok azonban hamarosan kiszorították Erdélyből.

49 gatyá

szárait jó szorosan megkötik Pákainak, és a gatyá korcánál betöltik a diót, míg megtelik, és megkötik erősen. Ekképpen, mint egy zsákot, levetik a hijjuból; ugyan megzördül, s elbocsátják.

Ezután is viselt mesterséget ez az ember, és midőn holmi gyermekeket tanítana, olyan stílust diktála nékiek magyarul a kiszilyről⁵⁰ s a kiszily hígjáról, amelyet a gyermekek nem tudnak vala deákra fordítani. Megkérdezték ezért a mestert, mondván:

- Domine Praeceptor! Quid est latine kiszily?⁵¹

Gondolkozik vala Pákai, mit lehetne felelni, s monda:

- Zabszillum.

Ezt leírák a gyermekek, és ismét kérdék:

- Quid est kiszilyhíg?⁵²

Itt annál inkább megakadván, nem tudá hová tekerkedni, hanem monda:

- Foslikum.

Vákáns⁵³ korában esmertem ezt az embert, s akkor is bosszantották vele esperestje s mások hallatára.

37.

Pápai Páriz Ferencnek⁵⁴, enyedi professzornak s medicinae doktornak, mint facetus⁵⁵ embernek, sok jeles tréfái estenek, melyeket most is beszélnek némelyek. Egy-néhányat említek.

Professzorságának egyik esztendejében, Húshagyókedden deákok ide s tova elvonván magokat, Hamvasszere-

---

50 kiszily: zablisztból készült savanyú pép

51 Tanító úr! Mit jelent latinul a kiszily?

52 Mit jelent a kiszilyhíg?

53 állástalan

54 Erdély egyik leghíresebb professzora (1649-1716). Szótára évtizedekig a latin tudás fő forrása volt Erdélyben.

55 tréfás

dán megszólította némelyeket a leckéjén, s elsőben is egy Szenczi nevű, kijáró kurvás magyart, mondván:

- Szentii, ubi reliquisti carnem?⁵⁶

Volt egy Felenyedi nevű deákja is, ugyan felenyedi fi, azt is megszólítá, de nem vala jelen. Azért monda:

- Parva Respublica Felenyed.⁵⁷

Enyedi Gál Péter nevű deákját pedig elvivé magával udvarba innepelni, de semmi discretiót nem ada az úri asszony, hanem szóval és asztallal bővön látá. Búcsút vévén Pápai, monda a deáknak:

- Fráter! El ne törjék az a vajaszfazék, össze ne ütközzék ama mézesfazékkal! Hát a sajtot nem tev-e rossz helyre?

Ekkor megszégyellvén magokat az uraságok, effélet bővön gazdálkodának nékie. Sajtolt virtus!

Jelen vala egykor a synodus generálisban⁵⁸ Pápai, s ott vala Szokolyai István esperest is. És ez a gyűlésben sokat beszél vala, etiam sine specie veri⁵⁹. Melyet hallgatván s unván Pápai Ferenc, monda:

- He, he! Hoc adito, hoc adito⁶⁰!

Más synodusban pedig Benei István a szász capitulumokról⁶¹ beszélvén, ottan szász capitolumot emleget vala. Melyre Pápai Ferenc az övét kezdé feljebb vonogatni, s köhögni, köhécselni, s monda:

- Az bizony Rómában vagyon.

Ezen Pápai Ferencnek második felesége, a Nyíró leány a templomba menvén, összetalálkozik egy rókatorkos⁶² deákkal. Vala pedig nagy sár és keskeny nyomdék: nem akara azért sem a professzorné előtt a deák, sem a deák előtt az asszony [kitérni], mert sárba kellett volna lépni

56 Szenczi, hol hagytad a húst?

57 Kicsiny község Felenyed.

58 általános zsinaton

59 az igazságnak még a látszatával sem törődve

60 Továbbá, továbbá! (Jól megtoldotta!)

61 káptalanokról

62 rókaprémés gallérú

a piros csizmával. Fogá azért az erős deák az asszonyt két kézzel derekon, s kitevé a sárba, s elmene. Elmene az asszony sáros csizmával panaszra, de Pápai monda:

- Hé, hé! Nem húgyoztál te a tengerbe, mint a professzorok, azért állj ki előlük másszor, he, he!

Vala ugyanezen Pápai Ferencnek s feleségének idejében egy Zágoni nevű neutrálista tanuló, irtóztató erős legény, aki sokat emel, dolgozik s barmoskodik vala a professzoroknak, de Pápainé rossz étellel s nyomorú kenyérral tartja vala őtet, mint a cselédjét. Lón azért aratásnak idején, hogy Zágoninak s arató társainak az asszony a szász lovásztól valami zsírtalan kását, s mint a föld, oly fekete kenyeret küldene a tarlóra lovon. Meglátván Fortis Zágoni a kenyeret, felása határkőnek a föld végén. A szász szolgát fenyegetvén s megrettentvén, megtartatá a hitvány lovat, és a nagy kásás kalánnal a ló farka alját meleg kásával bévakolá, fejét s hátát is összekásázá. Halállal fenyegetvén a szászat, lóhátra ülteté, s haza küldé, maga pedig étlen estig arata, de vacsorára bé nem mene. Pápainé sírva, selypen megbeszélé Pápai Ferencnek, „mit csejokedett volna az átkozott jegény, Zágoni”. Zágoni másnapra virradván, s tettét tudván, könyvecskéit, változóit tarisnyára raká, s hátára köté, egy pisztolyt szúra az övébe, és egy vasvillát véve kezébe, így menvén búcsúzni a professzor eleibe; követvén, ha úgy nem szolgált, amint kellett volna, s panaszolván, hogy sok jámbor szolgálatjáért, amint értette, ki akarná őkelme csapatni, s amiatt kellene néki világot venni a nyakába. De Pápai Ferenc megbátorítá, hogy senki sem bántja, s megmarada ismét a kollégiumban.

Esék ezek után, hogy Kolozsvári István⁶³ professzor is hívatná Fortis Zágonit, hogy útra küldené. Monda azért Kolozsvári István a szolgálonak:

---

63 Teleki Mihály költségén külföldi egyetemeken tanult. Descartes meggyőződéses híve volt.

- Adj neki kenyeret és fő vereshagymát, hogy egyék.
Idővel monda:

- Adj még felet, hogy lakjék nagyon jól.

Ada, de Zágoninak ez nem esék igen jól, mindazáltal eljára a dologban. Idő jártában szemfájásba esék professzor Kolozsvári István (szereti is vala a jó bort, s délután ittas is szokott lenni), s bévetődvén rezidenciájába Zágoni, monda:

- Tiszteletes uram, a nagyanyámtól hallottam, hogy szemfájás ellen jobb nincsen, mint a sós vereshagyma, csak úgy nyersen.

Gondolván azért Kolozsvári István, hogy a parasztorvosságok sokszor [jó], jól békítteté a szemét hagymával, és csípi vala erősen. Pápai Ferenc kollégája pedig mint medikus, béeérkezvén, megérti a dolgot, levéteti a hagymát, s egyéb orvosságot javalla. Zágonit pedig rákérde azután, miért javallott volna vereshagymát tétetni a komám uram szemére?

Monda ő:

- Azért, uram, hogy a minap őkelme hosszú útra küldvén, másfél fő vereshagymát adata a szolgálóval, hogy lakjam nagyon jól.

39.

Az udvarhelyi oskolában vala 1719-ben egy Szathmári József nevű, soha nem nevető, de másokat kacagtató s nevetető, rest tanuló, de ritka acumenű⁶⁴ s nagy memoriájú deák. Kinek szeniorságában meghala a Pap János Sámuel, elébb egynéhány napokkal felesége is; mindketten pestisben, és a papságház, az iskola mellett éppen pusztán marada. Szathmári pedig ezt cselekedé: vága egy-egy íznyi viaszgyertyát, és éjjel bémene a parókiába, s minden házba s pincébe egyet-egyet a falra felragasztá

---

64 szellemességű

égve. Azután visszamenvén, fellármázá a skolasztikusokat⁶⁵, elméjekre is adá ábrándozással és szer szóval, hogy az nem volna tiszta dolog. Paraszt- és egyéb fegyverre kapván azért az ifjúság, s mindenkinek égő gyertya is lévén kezében, a Szathmári példája szerint rámenének a pitvarajtóra, elől kapitánykodván Szathmári. De ott félén állván, mintha félne s rettegne elől menni, mások is valójában irtóztván, senki nem mér vala bémenni. Hanem Szathmári, midőn látná, hogy a házban elaludt az ő kis gyertyája, felkiálta:

– Jertek, barátim! Uram Jézus! Távozzál el, бүдös!

És az imposztor után bérohana az ifjúság, de sem a házban, sem Museumban⁶⁶, sem pincében semmit sem találnak.

Elköveté ezt Szathmári másodszor is, és kimene a híre, hogy a pap puszta házához a gonoszok járnak; az oskolabeliek pedig úgy elrémülének, hogy estvétől fogva virradatig senki sem mér vala egyedül kimeneni félre való gondjára is, hanem kamarástól, társaságostól mennek vala, ha csak egynek volt is olyan szüksége.

Vala pedig a több deákok között egy Bakosi László nevű, szorgalmatos tanuló és jó reménységű ifjú (ki is akadémikus korában torockószentgyörgyi papságban hala meg virágkorában, a formás, termetes, elokvens⁶⁷ és igen kedves ember, kit deák korában még Mikó Ferencné sem utált, s ugyanott szoká meg a bort mód nélkül, mert a buzdi bor negyvenesekkel volt nékie). Ez a Bakosi sokáig gyertyáza éjjel, de a kamarai társai mind alusznak vala. Ez amikor le akarna feküdni, érzé, hogy igen peselhetnék. Rávevé magát, hogy egyedül kimenne vizelleni, de mihelyt bélépék az oskola kertébe, ahol egy nagy fejr kő fekszik vala, nékie úgy tetszék, hogy az nagy agár

---

65 iskolásokat

66 dolgozószobában

67 ékesszóló

volna. S mentől inkább nézi vala, annál hosszabban nyújtózik vala az imaginatio kölyközte agár, azért Bakosi meg sikoltá magát, a lármára kirohana az ifjúság, de minden csak követ lát, tapasztal és rüg vala. Az egy Bakosinak pedig csak kutyának látszik vala a kőszülte agár, amely csak azon szempillantásbeli kölyök vala, de nagyságra a világon sem volt mása. Ez a legény emiatt szinte zavarossá lőn, és bizony sok esztendőig nem is mertük nékie emléteni, míg maga nem kezdé beszélni.

40.

Rétyi nevű, akadozó beszédű, Székelyföldről kivetődött, rigolyás mester vala régen Magyarországon, ki a papját addig sarkallá, míg reá vévé, hogy ketten lopnák el egy falujokbeli özvegynék a tehenét, s élnének belőle, minthogy jövedelmük is igen kevés volna. Meg is lőn egy éjjel a lopás, és a templom mellett nyúzák meg s oszták fel. Hajnallá megtudá a szegény özvegy, hogy ellopták a tehenjét, s mene a bíróra, az pedig a falut felgyűjté, hogy menjenek nyomra. Mikor a nép együtt volna, kimene a mester is az emberek közé, s monda:

- Ne keressétek kegyelmetek, mert azt bizony én lopám el, prédikátor urammal együtt.

Tudják vala pedig az emberek, nagy messze is, minémű tréfás és bohókás mester az; a papot pedig igen jámbor embernek hiszik vala mindenek. Mondának azért a mesternek:

- Mester uram, s hát nem tréfál-é kelmed?

Monda Rétyi:

- Hogy tréfálódnám! Én lopám el a tehenet prédikátor urammal.

Mondának nékie:

- Ezt meg ne tagadja kegyelmed!

A pap csakhogy kétségbe nem esék vala, a mestert pedig idézék vala bírák eleibe, s mikor kérdenék, hogy most is abban a szóban vagyon-é, monda:

- Abban vagyok! És a cinterembe osztók el, de midőn a seggvég hurkájokat nem oszthatnók, mondék: „Prédikátor uram, fogja ked a szájába erősen a foga közi ennek a hurkának az egyik végét, én a más végét a fogam közé szorítom, és húzzuk kétfelé, s melyiknek nagyobb szakad, légyen az ő nyeresége.” Amint húzzuk vala kétfelé, elszakada hirtelen a hurka, s úgy ütém falba a fejemet, hogy mindjárt felébredek.

Mondának erre a bírák:

- Az álom volt tehát, mester uram!

Monda arra Rétyi:

- Hát mi? Álom bizony.

S így menté meg magát s papját.

Ezen fergeteges és jádзи gonosz székely kétlovú, fakó kocsin sokadalomba ment a papjával együtt alkalmas, nagy erdőn által. A sokadalomban úgy megivá magát szegény pap, hogy a világhoz nem tudna. Fogá azért magát a szegény mester, felvonszoló a részeg dögöt, és visszaindula. Az erdőn út nélkül egy mély völgybe ereszkedék, a lovakat kifogá, s egyikre felperdülvén hazamene; de a lovakat elcsapá, s azok idővel menének szekér és pap nélkül, a mester pedig elrejté magát. Látván a lovakat a papné s a háznép, megháborodának, ide s tova futkosván sírva, sem papnak, sem mesternek nyomába nem akadnak vala. Azonban a pap is kialuvá álmát, de soha nem tudja vala, hol legyen, ki vitte oda, merre légyen háza és faluja. Kiált vala mindenfelé. Végezetre úgy találkozik az őt keresőkkel.

Vala ezen fortélyos mesternek idejében Magyarországon egy Tyukodi nevű, nyúlszájú, csúf, de főrangú ember, akivel a Dunához közel találkozik Rétyi. És ő is

félrevonván száját, orrából kezde beszélni, és erősen majmozni Tyukodit. Monda Tyukodi a mesternek:

- Csúfolsz te engemet?

Felele a mester:

- Nem, uram! Hanem ily nyomorékon születtem, s ha Isten szarvat teremt is, el kell viselnem.

- Minek hívnak hát tégedet?

Monda Rétyi:

- Engem, uram, Kakasdinak.

Felvévé azért ötlet az úri ember a hintóra, és a Dunáig vivé. S tovább is elvitte volna magával, de Kakasdi menté magát, hogy innen a Duna mellett volnának nagy dolgai. Monda akkor az úri ember:

- Azt akarnám, hogy az egész világ mind olyan volna, mint én s te!

S megajándékozta Rétyit.

Ráülvén pedig a hajóra, általmene a Dunán. Rétyi pedig utána kiáltoza a túlsó partra, hogy sem Kakasdi, sem nyúlajkú nem volna. Melyért igen megharagudván Tyukodi, puskához kapa, löve is. Akkor Rétyi nagy ordítva, mintha érte volna a golyóbis az alfelét, a földre esék. S ezzel Tyukodi úr is elsiete.

45.

Békési István hunyadi tractualis⁶⁸ esperestnek idejében püspök Veszprémi István vizitála Hunyad vármegyében, kevéssel szüret előtt. És Békési mint emberséges ember, a vizitációt illendőképpen látá maga házánál, a bort is bővön adatta mindeneknek. Ezt látván a püspök, monda:

- Vagyon-é sok bora tisztelendőségednek, Békési uram?

Játékos és igen elmés ember lévén Békési, monda a püspöknek:

---

68 egyházmegyei

- Három a hordó, s egy az átalag⁶⁹.

Ezt hallván, de jól nem értvén a gutaütött püspök, monda:

- Bizony sok szép borszüret közelítvén!

Akkor monda Békési:

- Három a hordó, mert én, feleségem s a szolgáló hárman hordjuk fel a bort; de az átalag bizony leapadt majd' a seprejéig, azért innen a Szent Vízitáció máshová siessen!

48.

Páter Veres hajdon Erdővidéken, Baróton vala plébánus, kire Csíkban egy eklézsiában 14 megfattyazott személy vall vala, és úgy rendelék, hogy jönné Barótra a csíki mocsokból. Ez csakhamar megesmerkedék az én Édesatyámmal, s egymáshoz eljárának vala bizonyos alkalmatosságokkal, és nyájasan s harag nélkül disputálódnak vala.

Lón egykor, hogy az én Atyám éjjeli szállásra bészállana a plébánushoz, és meglátna ott egy piros szép ifjú asszonyt (az asszony csíki vala), és monda az asszonynak mint valami értetlenségből:

- Asszonyom! Kelmed talán a páter őkelme felesége?

Felcsattana az asszony:

- Nem kell atyaságának feleség, nem vagyok én feleség.

Ott vala akkor az asszonynak atyja is, egy condrás csíki székely, s monda az:

- Ez, uram, az én leányom, s azért jött ide szegény, hogy valamit kaphasson, édes uram.

Mond az Atyám:

- Kap itt olyant, hogy el nem felejtí.

S ezen béérkezék a plébánus is, s amazokat kiküldvén, monda:

---

69 kisebb hordó (kb. 75 l.)

- Ne beszélj előtök afélét! Én az asszonyembert kívánom, de magamat megtartóztatom s annak vagyon érdeme; ha nem kívánnám, s úgy tartóztatnám meg magamat, mi érdem volna benne?

Monda az Atyám:

- Ilyen menyecskével bizony megtartóztathatod magadat.

Erre elővön a plébánus egy apró hegyes vasacskákkal megrakott övet, s mutatá, hogy a testnek kívánsági ellen ezzel sanyargatja magát.

Végezetre monda:

- Hat esztendeig voltam Rómában misemondó pap. Itt eretnekek nincsenek, vagynak ott a cárdinálisoknak s püspököknek is szép dámáik, kiket hintókon magukkal hordoznak, én is bizony mindenkor tartottam, de senki nem contravertálta⁷⁰, mert nincs eretnek, de itt ellenzik a páterek.

51.

Mikor az Édesatyám tanuló felserdült volna, s kánikulázni menne hazájába, érkezék egy folyóvizecske mellé, amelyben egy cigány kézzel halász vala. Odaérkezék más faluból a sógora, és data és accepta salute⁷¹, monda a halászó:

- Sógori! Eredj a házamhoz hálni, ha halat fogok, enned adok.

53.

Brassóban sokszor láttam, mely szépek a házak a sok ónkannákkal s egyéb edényekkel! Lőn egykor, hogy egy háromszéki székely bémenyen vásárra, s menyen este szállásra, ahol úgy tartja vala ötet a gazda, vagy maga is

---

70 ellenezte

71 a köszönés megadása és fogadása után

magát, hogy éjjel azt sem tudja vala, hol volna, de a vizelés és vastagja is reájöve. A mesterséges zárú ajtón kimenni nem tuda, hanem eszibe jutván, hogy rendre a fogason sok kannák állanak, azért egyet levévén belépeselék s a nagyjából is beléarakodék, de helyére tevé. Virradtat érvén, alig várá, hogy Doboly felé feldobolhasson.

54.

Gyermekkoromban vala Udvarhely városában egy pápista mézárós a Botos utcában, az én szállásommal majd' átellenben, kevély, erős, akaratos, szálás és izmos ember. Érénk pedig egyik esztendőben Húshagyókeddet, amidőn ott mind református, mind pápista hatalmasan eszik és iszik vala, ugyan ez a mézárós is a túlsó soron. De ő még többre mene, mert érezvén, hogy már alig fér bé több étel s ital, felkelvén az asztaltól, felhág vala a padra, onnan le- s meg leszökik vala, és ismét asztalhoz ülvén, eszik és iszik vala, meg ismét megrázza vala magát, miért is sokan intik vala, hogy ne cselekedné, de hiába. Hamvaszeredán nem kelhete fel ágyából, s azután meghala.

56.

Bizonytal dobolyi fiútól hallottam, hogy az ő hazájában volt volna egy igen részeges ember, ki midőn éjjélkor gyakran házához érkezett volna, szidalmazni kezdé feleségét nagy káromlással, s monda:

- Adj ennem, ilyenadta, mit főztél?

Az asszony felülvén az ágyban, meglátja, hogy a holdvilág az asztal közepire süt, mond azért a férjének:

- Hát az Isten sülyesztett volna el! Nem tudod-é, hogy a kenyér az asztalfiába vagyon, s nem látod-é, hogy a sós té az asztalon?

Fogá azért a felette részeg moslék ember magát, s asztalhoz üle; vága jó darab kenyeret, és bódult fővel mindaddig

mártogatá a holdvilágot, míg elfogy a kenyér, s akkor lefekvék a felesége mellé szép csendesen s jóllakva.

60.

Thököly Imrének a bujdosásban is száz társzekere vala, de a vele való nép néha megkoplal vala, s egykor egy hónapig csak kökénnyel, vackorral, vadalmával, s ami a legkedvesebb, sült tökkel dédelgeti vala magát a nép. Erről emlékezőn egyszer-másszor az öreg consiliárus Kemény László, igen dicséri vala a sült tököt, mely édes és jó. Én pedig mondok vala:

- Nagyságos uram, a Thököly-világtól fogva nem termett olyan jó tök!

Melyre azt mondja vala:

- Nem tudja kelmed, hogy sütik azt, de én most megeném!

Én pedig azt feleltem vala:

- Az Isten nagyságodat s maradékit is oltalmazza a Thököly sült tökitől, mert azt csak a koplalás nádmézelté és sózta volt meg ad dulcedinem saporis⁷².

Ekkor, ha Thököly mársust⁷³ téssen vala, csak az erdős helyet várja vala a hajdúság, s a kapitány Berzédi Dániel (kinek édesanyja szoptatta volt meg elsőben Thökölyt, midőn születnék) a társszekér előtt való ökörnek az utoljába üti vala, ott süti vala el roppanás nélkül, s ledűlvén a marha, szőröstől és bőrostól koncolják és tarisznyálják vala a galagonya, kökény és sült tök mellé.

Sőt esék végre egyszer, hogy Thököly fejedelemnek se volna több, hanem három véka lisztje. Bészállván azért egy nobilis kúriába, ott azt megdagasztatá, s a sütő bé is veté a kemencébe. A kemencének pedig hátulsó fele a pitvarnak kőfala vala. Észrevévén ezt a kenyeretlen kato-

---

72 édesebb ízűre

73 menetelést

naság, hátul a kőfalat meglyukaszták, és a lyuk a kemencébe bészolgálván, félsültében a kenyereket mind kilopták, holott a sütőmester a kemence előtt állana, hogy a kemence száján ne esnék kár. Hanem elől, a szén felől marada meg vagy kettő a fejedelem számára. Ezt megtudván a fejedelem, neheztele. Inkvizíciót is peregáltata⁷⁴ hiába, mert senkit ki nem adának. Akit kiadtak volna, meg kellett volna halni a sületlen, meleg kenyérért. De nem-sokára olyan helyre érének, hol a nép sok ökröket nyere, és a liszt mezőben halmozva volna állana. Akkor megvallá a Berzédi Dániel, hogy ő is ett volna ökörbőrös pecsenyét és sületlen kenyeret, de utána monda, hogy ő azután százannyit nyert a fejedelemnek. Monda erre Thököly:

- Ezt hívségednek akkor beszélni nem volt volna jó.

68.

Kandó nevű, jóforma, nekitölt, kérkedékeny, részeges, ifjú pápista borbély vala Udvarhely városában, akit nagy bajjal előkeresének, hogy a professzornén, Szigeti Györgynén eret váгна. Lón pedig, hogy mikor az érvágó vasát forgatná, igen reszketne a keze, én pedig mondok vala:

- Mit reszket a kegyelmed keze, ha igaz mesterember kegyelmed?

Azonban történetből találá az eret, s végre bé is köté, és néki egy ital bort [adának]. De mint valami trésó⁷⁵, kezde kérkedni:

- Hercegeken, hercegasszonyokon vágtam én eret, mégis kezem alá szól kegyelmed, aki ahhoz nem ért!

S ezzel eloszlánk onnan. És minthogy már abban a városban pestis kezdődött vala, elhagyám azt a várost.

---

74 vizsgálatot is indított

75 Thraso: hőstetteivel dicsekvő katona Terentius *Eunuchus* című vígjátékában.

Hanem a pestis után meglátogatám Szigeti György⁷⁶ professzoromat, és asztalnál ebéd felett esik szó Kandóról s az érvágásáról. Akkor beszélé ez a professzori ember a Kandó cifra halálát, mely is eszerint esett volt. Mirigye szökvén Kandónak, menyen Borbé Péterné nevű, özvegy menyecskéhez, kinek részeges férje azelőtt kevéssel holt meg, s monda Kandó:

- Mit izensz uradnak, menyecske? Mert én oda menyek.

Mond a siránkozó, együgyű menyecske:

- Nem tudom, mit izenjek, hanem mondjon kegyelmed őkegyelmének sok jó egészséget.

Monda azért Kandó:

- Ebadta bolond asszonya! Hiszen én meghalok, s pokolba menyek urad után.

Ezzel szállására menvén lefeküvék, s holtig ivék. Mikor elközelíte halála, a lábához téteti a kancsót, s elrúgván, meghalt.

72.

Daniel Ferenc udvarhelyszéki főkirálybíró Olaszteleken bír vala, és igen tiszta asztalt s konyhát tart vala; a menyé, Daniel Jánosné pedig szennyes, gondviseletlen úriasszony vala, asztala, konyhája is mocskos vala. Egy karácsony innepében ebédre hívatá a bátyját, Daniel Ferencet, a papot is, másokat is. Az ebéd felkelvén⁷⁷, men degel vala Daniel Ferenc haza, s a papja utána. Akkor monda a jámbor úr:

- No, prédikátor uram! Ott bizony a disznószart megevők; megevők azt bizony, ugyan ropoga – mert valami tél-túl mosott hurkákat is vettek vala fel az asztalra.

---

76 1721 és 1725 között tanított az enyedi kollégiumban.

77 ebéd végeztével

Borosnyai Judit, professzor Vásárhelyi Tőke Istvának⁷⁸ felesége, leány korában igen ritka szépségű leány vala, és külső ember felesége kíván vala lenni. Menyen is vala Menczenti Vas Benedekhez, ha veszi vala. De Türi Jób, a sógora, és Türiné, a leánynak testvérnénje, reádobolák, hogy menjen a professzorhoz, mert az enyedi professzornéság úriasszonyoság.

Igen szívesen nem szerette becsületes férjét, de szüle igen szép gyermekeket, és nem is hallatott róla rossz hír. De végre csak kijelenté férje elleni indulatoskodását s idegenkedését annyira, hogy annak hírével eltelnék a város, s kihatna a hír máshova is:

a) Nem hál vala férjével egy házban s egy ágyban, talám azért, hogy egészséges, vidám és a jó borocskát szerető férjével magát (mert szép asszony vala) kívántatná, s mással bűnbe ejtené, hogy elválhatnék tőle.

b) Vala egy igen szép paradicsomocskája Varcogás utca végén, s meleg tavasztól fogva ősz végéig nemcsak oda jár, hanem oda lakik vala. Itthon nem vala ki a férjének csak egy tál ételt is készítené, hanem jól vala azzal, míg a báránnyús tarta, hogy a kollégium cursorát⁷⁹ szólítja vala, s azzal egy-egy címert⁸⁰ hozatván, megsütteti. S az ebéd s vacsora hibáit borral pótolja vala az ártatlan tudós ember, s úgy tanulja vala a filozófiát Xantippétól Socrates⁸¹.

c) Két erszényt tartának vala: a férfi a maga jövedelmét külön teszi, s elzárja vala, az asszony is a maga jövedelmét. Vala pedig az asszony nagy gazdasszony, és mindenből keresi vala a pénzt. Medgyesen pedig vala kiadva 1800

---

78 Híres professzor, Enyeden elsőként tanított kísérleti fizikát.

79 szolgáját

80 levágott kisállat negyedrésze, combrésze

81 Xanthippe: Szókratész felesége, a házsártos, összeférhetetlen, férjét meg nem értő asszony jelképe.

forintja, melynek interessét⁸² esztendőnként béveszi vala. Ez a summa pénz pedig akkor juta néki, mikor M[agister] Doktor Borosnyai Márton halála után megsztóznak; amidőn theologiae doctor Borosnyai Zsigmondnak is annyi pénze juta, de sok egyéb is, mint házi eszközök, drága órák, ezüstibrik, könyvek, bőrső székek, őn edények, sat.

d) Ez a nagy gazdaasszony, beszéde között kedvesen mosolygó asszonyság, nekitölt kövér és szép ábrázatú ember, azt a módos testet igen költséges öltözettel kezdé pompásan csinogatni, úgyhogy Enyeden olyan költséges öltözet egy sem volna. De theologiae professor Borosnyai Zsigmond is nyolc esztendeig való nőtlensége után in professoratu⁸³ megházasodék, és a hűgától, Tőkénétől, mind maga, mind felesége, a Baczoni Pál Ilona, felette sok szidalmakat szenvedé. Kezde azért a professzori ember a maga Helénájának köntösöket csináltatni, de oly szépeket és drágákat, hogy a hűga öltözetjeinek minden dicsőségét igen meghomályosítaná, mint majd a napvilág a gyertyát. Melyen a néhai Tőkéné asszony eleget aggódik, mert arra is haragszik, aki testvérenek s annak feleségének ellensége nem vala. Aki pedig ezek ellen gonoszul szól vala, az legkedvesebb vala, mint a szegény Árkosiné és Ábrahám Istvánné.

Kezde nemsokára egészsége bontakozni, s elkövetkezék az halál is, és noha télben hala meg, de az a kövér test hamar megindula, és nyelve az holt testnek oly éktelenül kidagada, hogy hamar elzárák, és nézni senkinek nem hagyák. Ott valék a temetésén, de egy csepp könnyet nem láték még gyermekeinek szemein is.

e) Halála előtt egynéhány esztendőkkel eltökélé magában, hogy férjét elhagyja, s divortialis causát erigáljon⁸⁴

---

82 kamatát

83 professzorságában

84 válópert indítson

a jámbor professzor ellen, s elválják tőle. Némelyek mondták, hogy volt volna ebben a gonosz szándékban tanácsolója is, nevezték nevit is, de amit nem tudok, nem írom. Ekkor hozzám jött titkon tanácskérdeni, és sok könnyhullatással elmondván panaszait, kimondá, hogy többé férjével nem lakik, hanem válást keres. Ha mentére hagyom vala, vagy pedig egy igével javallom, béugrik vala abba a sárba. Az emberi erőtlenség majd vihetett volna engemet arra, mert nevezett bajaimban éppen elhagyott volna engemet a jó Tőke István uram, de nem cselekedém, hanem minden kigondolható okokkal igyekezém csendesíteni az asszonyt, előbeszélvén: minémű mocskot húz magára, gyalázatot szép gyermekeire, és piszkot ken tiszteletes férjére is ilyen későre, mert már az is meghaladván szép tisztességében az ötven esztendő. Végezetre mondék:

- A válást okozza az egy parázناسág, az pedig a kegyelmed férjében nem volt. Vele deák voltam, még akkor sem volt kijáró, és amely emberséges embernek ilyen ritka szépségű, egészséges felesége vagyon, nem szükség, hogy máshoz adja magát. Kegyelmed vonja el inkább magát ötőle, de ő szegény kegyelmedet szereti.

Hazudá a szegény Tőkéné, hogy az ő férje Kamarási Pálnéhoz adta volna magát, sat. Hihetetlen dolognak mondám ezt, mert atyafiak. Végre mondék:

- Ha kegyelmednek ezt a rossz dolgot más adta elméjére, az kegyelmednek s gyermekeinek nagy ellensége; ha pedig kegyelmed maga gondolta ki, okos asszonytól nagy tanácstalanság.

Ezzel elmene, s lecsendesedék annyira, hogy desertiót⁸⁵ nem csinála, de házi békesség csak nem volt.

f) Ezután adá feleségül egyetlenegy Sáráját a marosvásárhelyi professzornak, Incze Istvánnak, igen szép tudo-

---

85 válást

mányú és alázatos tudósnak, de természetben kicsiny, testében gyenge, ottan-ottan betegeskedő embernek. De vontatva adá, mert néz vala a leánnyal Vas Györgyre. Ki is adták vala egyszer az üres választ Inczének, s az is már innen elfordította vala elméjét, de esék némelyektől ilyen szó: odaadhatta volna bizony kétkézt Tőkéné olyan embernek azt a leányt, hiszen az félszeg, süket is. Úgy is vala. Fülébe mene ez Tőkénének, hogy sokan tudják leányának azt a szomorú hibáját, azért Árkosiné s kolozsvári kompaktor⁸⁶ Farkasné által ismét megjelenteté Tőkéné, hogy ha Incze újonnan próbálna, jó válasszal járna. Úgy is lőn.

De Tőkéné ada a leányával egy orcabőr nélkül szűkölködő szolgálót, alattomban járó leányt, aki az új házások házassági titkaira figyelmezne, s ide az anyósnak hírt hozna. Hoza is, azt beszélvén, hogy Incze oly vékonyan hugyozik, mint a vastag cérnaszál; csak mászkál a menyecske hasán, s nem tudja megtenni, sat. Ezen felindulván Tőkéné, csögnek⁸⁷-minek kezdé nevezgetni az ő jó vejét, és elvégezé, hogy húsvétra lehozassa a leányát, s többé soha vissza ne adja annak a nem asszony mellé való hitványságnak. De azt a húsvétot megelőző a szegény Tőkéné halála, különben elbontja vala az istenfélő professzornak házasságát a dagályos napaasszony. Tagadhatatlan dolog is, hogy volt valami romlása Incze Istvánnak ott a nemzótág-tájatt, mert most, 1759-ben, tavasz vége felé vévének ki a tájáról metszéssel a szebeni medicusok többet egy ejtelnyi víznél, és megmondák, hogy jövendőben ismét meggyűl az. De ha akkor is kúrával él, többé nem recurrál⁸⁸ a nyavalya, most pedig fogta öregbíteni a nyavalyát, hogy ereje felett fogta keresni felesége kedvét – vagyon, látom, két igen szép gyermeke.

---

86 könyvkötő

87 meddő gyümölcsfa

88 tér vissza

g) A néhai Tőkéné asszony, míg egészségben vala, mint valami Éva, az ő szép kertét búvja vala. Vala pedig ott igen termékeny, szép kerti eperje, melyből kedveskedik vala nevezetes embereknek, s a piacon is árultatja vala. De egykor valaki (a vastag gyanú Szigeti Ferenc közt vala, ki is a jó Szigeti Györgynek rossz fia, kinek Tőkéné ánya vala) éjjel bémászván a kertbe, összetapodá s -tépé az epret; talála a kis filegóriában szedve is, és azt megevé, s szarék az üres kosárba, s a Tőkéné viseltes szoknyájával befédvén, elmene. Vala másnap ennek lármája, de a factumot senki nem látta vala. A dolgot többen nevelték, mint neheztelték. Rút dolog, de lám felfogja a heverő penna.

74.

Huszi nevű háromszéki, termetes, fekete szép szakállú, magát grávit⁸⁹ reátartó pap bémenvén Csíkba a szeredai sokadalomra, elmene Somolyóra is. A franciscanus barátoknak nagy klastromok vagyott, s bémene oda is ez curiositate⁹⁰, s a barátok vacsorára hívák. Ígérkezék, és el is mene, maga mellé vénévén egy hallgatóját, de az a refectorium⁹¹ előtt marada. Mikor már eddegelének, támada disputáció a vallás felett, de a prédikátor nem vala tudatlan ember, és a tudatlan barátoknak nemcsak megfelel vala, hanem őket argumentumokkal szorongatja vala. Akkor a barátok kétfelől oldalba s hátba villahegyekkel kezdék érdekelni, ilyen acute⁹² akarván kidisputálni. Vala, aki arcul üté, aki szakállát megtépé, ő pedig csak riadóz s kiáltoz vala a szúrásokra, melyen megijedvén a hallgatója a pitvarban, szalada a szállásra, s a pápista gazdának hírt tevé, aki a barátoknak valami

89 méltósággal

90 kíváncsiságból

91 ebédlő

92 hevesen

gondviselője vala, és az béérkezvén, s a kálvinista ember is ott lévén, megmenekedék a szegény református pap a Szent Ferenc fiainak kezekből. Azután ő sem ásította a somolyói vacsorát, hanem jobbnak tartotta a háromszéki puliszkát az eféle csíki kiszilynél, ha barátok adnák is ilyen barátságos kézzel. Én soha eddig meg nem kívántam azt a somolyói (ide való székely a méltóságos Somlyai uram⁹³, aki most a bécsi Cancellárián inkább ásít egy Gubernialis Consiliáriátust⁹⁴, mint a somolyói klastromban a húst) vacsoráját a néhai Husztinak, kinek két fiaival együtt tanultam.

83.

Amint az Olt vize Erdővidéke mellett elmenvén általhajol Rákos és Hévíz felé, vagyon ott Ágostonfalva nevű oláh falu, mintha a lüderc fosta volna a házakat ide s amoda az oldalban. Onnan szolgál vala által az oláh pap Erdővidékére, noha csak tanítani s pománázní⁹⁵ jár vala által. Néha az Édesatyámot is meglátogatja vala, és egyszer a több beszéd közt monda az Atyám:

- Hát azoknak dolgok mint vagyon, s mint lészen a másvilágon, akik szegények voltak, maradékjaik szegények, tort és pománát nem es csinálnak?

Felel a pap, s monda:

- Uram! A szegény bizony a másvilágon is szegény!

Rossz felelet, oláh felelet!

De sokkal rútabb ez:

Egy néminemű faluban az oláhnék éppen nem járnak vala a beszerikában⁹⁶. Végre a pópa addig inti őket, hogy egynéhányan elmennek vala, mégpedig téli időben, és

---

93 Somlyai Albert

94 guberniumi tanácsosságot

95 pomána: halotti adomány, alamizsna

96 templomba

azokat szembefogván ujjogatja⁹⁷ vala a templomban a több asszonyoknak is képökben, azok pedig mondanak:

- Parintye! Nincs bocskorunk.

Mond az oláh pópa nagy szemérmeszen:

- De bezzeg nem nyúzó meg a tökömet, hogy néktek opincso⁹⁸ csináljak a bőriből - s ezzel elbocsátá a szvinciáta⁹⁹ a hallgatóit becsülettel.

84.

Margitai János, széki tractus¹⁰⁰ esperestje, igen elmés és járdzi beszédű ember vala. Ki egykor udvarhelyi papságában meglátván egy szegény mestert, kinek fehér zsinóröve vala, de az öv igen megszakadozván, a zsinórvégek mindenfelől lefüggének vala mint valami cempely¹⁰¹-darabok vagy tésztacsikók végei, mondá róla a Balassa verseinek ama két verseit:

Vitézek, mi lehet e' széles föld felett szebb dolog a' végeknél.

Keresztúri pap korában, egy synodus alkalmatosságával a szálláson nyájasan beszélgetvén az én Atyámmal, mondá az Atyám:

- Kegyelmed könnyen s fenn beszél mint városi pap!
De tagadá, hogy ő városi pap volna.

Monda az Atyám:

- Keresztúr város!

Monda Margitai János:

- Az bizony nem város, hanem sine omni accentu¹⁰²:
varos.

---

97 ujjogat: kiabál

98 bocskort

99 tisztelendő úr

100 kerület

101 kolbász formájú tekercs, amelyen a gyapotot pödrik

102 minden ékezet nélkül

Nagyváradon, a' tájban, mikor kijöttem a kollégiumból, egy barát Szent Márton napján kiprédikállott vala minden rendeket. Kezdette orátióját a Bárány menyegzőin (Jel. 19, 6-9), amelyre minden madarak hivatalosak valának; de ő csak egy Szent Márton lúdját boncolá s tráncsérozá fel egész prédikációjában. De ezzel úgy kicégrezé pap uraknak, jezsuitáknak, pénzetlen büszke úrfiaknak, dámáknak s másoknak rút erkölceiket, hogy ráfogának, hogy megbolondult, s másnap leindíták Szegedre, hogy ott gyógyuljon.

Szappanyos Simon, az enyedi pápista eklézsiának második tagja és tanácsbeli öreg szenátor is, méltó arra, hogy emlékezetbe hagyjam. Ez enyedi lutheránus szász volt, szász Szappanyosnak fia, de meg akarván gazdagodni s aranyasodni, adá magát bányászságra. S talán a tristiai bányán dolgozik vala, de a feleségét harminc bányászleányok még jobban dolgozzák vala. Nem hinném, ha az asszonynak szájából nem hallottam volna. Ott praevericációba¹⁰³ találtatván Simon, vasra verék, tél-túl csigára is vonák, de felrúgván a lutheránust, megtartá életét, és minthogy németül jól tud, kvartirizáns¹⁰⁴ tiszték aránt szolgálta a várost. De egy hajnalban halva találtatván egy Pápista János nevű pápista, de igen jámbor és ártatlan ember, nagy gyanú esék Simonra, mert a jámbor pápista embernek átkozott gonosz feleségivel titkon paráználkodik vala. Hirtelenkedék a tanács, és világos napfényre nem jöhet a gonoszság, noha eleget mondám, hogy ne siessenek a dologgal, de a szegény hadnagy Borberek István, reggel a pálinkától mebuggyanván, igen buzgó

---

103 kötelességmulasztásban

104 kvártélyozó

vala. Ebből kiúszván Simon, most magát Tókéssel együtt féltanácsnak tartja, s nyilván mondja.

89.

Az enyedi lutheránus szászok ma bizony olyanok, mint régen voltak a zsidókra nézve a szamaritánusok. Ha a zsidóknak állapotjok jól folyt, ők magokat zsidóknak mondták; ha rosszul volt a Zsidóország dolga, ők azt mondták, hogy nem zsidók ők. Régen, midőn az erdélyi fejedelmek romlott templomjaink építését s elolvadt harangjaink öntését segélték, hallgattak csendesen; most ismét a mi állapotunkat látván, a református névtől is idegenek. Ebben az 1759-ben két harangokat öntének a reformátusok nagy költséggel, de ők s az ő papjok, a politikus álnok Bel Márton egy pénz collectát¹⁰⁵ sem csinála, de mégis dül-fül vala, hogy a neve nincsen a harangon.

94.

Gyalai István, ki hídvégi papságában s esperestségében hala meg, ilyen fátumú ember vala. Léven ő Gyalai fi, s következés szerént Bánffi György jobbágya, igen szépen tanula a kolozsvári kollégiumban, de személyében s természetében is majd százak közül egy szép legény vala. A jobbágysági kötelesség vivé arra őtet, hogy papságra készüljön, s készüle is. De midőn valahol egy templomban prédikálana, a Miatyánkban belésüle, sőt amiatt úgy megbokrosodék, hogy azután csak egyszer is a Miatyánkot hiba nélkül el nem mondhatja vala. Mely miatt éppen elcsüggede, s ott jár vala az elméje, hogy katonává lenne, s úgy menekednék a jobbágyságtól. Mely dolgot midőn titkon megjelentett volna a nagy tudós professzornak,

---

105 hozzájárulást

Németi Sámuelnek¹⁰⁶, ez az ő atyja megbátorítá, s tanácsul adá, hogy jó tetszős betűkkel írja le a Miatyánkot, s mindenkor tegye a bibliába, mikor prédikálni akar, nyisson reá, mikor a Miatyánk következik, s mondja el onnan, s az leszen nemsokára, hogy idővel semmi szüksége nem leszen ezen írásra is. Úgy lett.

Lőn azért alsórákosi pappá. A Bethlen udvarbeli tisztartót hívják vala Egerpatakinak, s mindketten valának nőtelenek, mindketten gondolkoznak vala a házasságról. Monda egykor Egerpataki a papnak:

– Egy özvegy menyecskének hallom híret Ilyefalván, kinek férje harmincados volt a töröcsvári vámon. Jöjjön el kigyelmed, prédikátor uram, nézzük meg, s ha megkedvelem, kérje meg is tiszteletességed énnekem.

Örömost elmenne Gyalai Egerpatakival nézni s igézni. De ő Egerpatakinál sokkal szebb legény vala, s pap is. Megnézék az asszonyt – hát vidám, piros, ifjú, s igen megtetszék Egerpatakinak, s ezzel menének a szállásra, s ott kijelentvén Gyalainak, hogy ő kedveli a személyt, jegyet ada a papja kezébe, s elküldé kérni. De a Gyalai István elmenetele után gyanúperrel kezdé élni s félni, ha Gyalai a papi szentség mellett elüti az ő kezéről a drága szerencsét, s magának kéri meg azt a világ szépjét. Lopá azért magát sietve a menyecske ablaka alá, s hát Gyalai a menyecskének így szól:

– Általam ez s ez a becsületes ember kéreti kegyelmedet, sat... Mindazáltal, ha méltatlan személyem inkább fog tetszeni, sat.

Erre az asszony Gyalainak ajánlá magát, s Egerpataki is innen haraggal s szaporán a szállásra léptete, s Gyalai is csaknem nyomban érkezék. S monda, hogy eljárt a dologban, de semmi jó választ nem vehetett a menyecskétől. Egerpataki itt haragra fakada, sat.

---

106 Szathmárnémeti Sámuel (1658–1717) a hazai karteziánus filozófia egyik jeles képviselője.

De mi lón idővel belőle? Hát a menyecske nemcsak részeges, hanem az ördögök harmincadján megfordult indomitae libidinis¹⁰⁷ Domiciánusné¹⁰⁸, telhetetlen nagy kurva, aki előtt nem vala személyválogatás. Nemes, oláh, cigány lett légyen, mind kedves volt, ha férfiú volt. Szalma között messze elvitette magát a kvartirizáns tisztetekhez, az erdőkre, a román pásztorokhoz felmenyen vala, de ki tudna mindent leírni? Azonban Gyalai őtet igen szerette vala, és felőle semmit sem akar vala elhinni, míg a papok publice meg nem mondák, hogy vagy a kurva nélkül, vagy a papság nélkül ellészen. S így kelle elválni attól a bakbúz asszonytól, aki azután a torjai tömlecben is sokáig volt, de ott az Apor Péter két ocsmány fia járt arra a dögre, így húzá ki Gyalai István az Egerpataki lábából a töviset, melybe lépett vala.

Ettől a bestyétől vala Gyalainak egy szép legény fia, ki Kolozsvárott holmi kurva leánynál, vagy mi volt, egy németet megölt vala, amiatt jöve az enyedi collegiumba. Poëseos praeceptorságot¹⁰⁹ ére, s exament producálni kívánván, azt kezdé Virgiliusból magyarrá fordítani:

*At regina gravi jam dudum saucia Cura,
Vulnus alit venis, et caeco carpitque igni.*¹¹⁰

Melyre mondék lassan a professzoroknak: „Ez az anyja fia”. De a professzorok is parancsolának, hogy azokat a kacér verseket ne olvastatná. Ez a legény ezután holmi tetteiért innen is elmene, s méne a pápista püspökhöz, Stojka Zsigmondhoz, s béajánlá magát a pápistaságra. De a püspök az öreg Gyalainak praeptora lévén Kolozs-

---

107 fékezhetetlen gerjedelmű

108 női Domitianus (Domitianus: 81–96 között római császár; zsarnokságáról és kicsapongásairól volt híres)

109 költészettani tanítóságot

110 Ám nagy gondok emésztvén már régtől a királynőt, / Szíve sötét lángok közt sorvadozik sebesülten. (Vergilius: *Aeneis*. IV. 1-2. Lakatos István fordítása)

váratt, midőn ő is református tanuló volna, be nem vevé az ifjú Gyalait, mali corvi malum ovum¹¹¹.

97.

A reformációkor a pápához követek küldetének Franciaországból. A követ urak pedig tudván, hogy Maroth Kelemen¹¹², ki ötven zsoltárt szedett francia versekre, igen tudós, tréfás és jó poéta – elvivék magokkal tanquam legationis secretarium¹¹³. Mikor a pápa a követeknek audientiát ada, azok bémenének. Kelemen is utánok sandalván, holott ő már nem vala pápista, és mikor látná, hogy azok a fejedelmi emberek leborulván, a pápa lábát csókolják, kifutamodék a palotából, melyen a pápa csudálkozik vala. És mikor okát kérdené, azt felelé: látván, hogy azon fejedelmi emberek a lábát csókolják a szentséges pápának, attól félt, hogy néki az alfelét kell megcsókolni.

Mely tréfa miatt majd' ott vesze a Kelemen élete. Hanem a francia urak nagyon menték azzal, hogy csak az útra hozták volna el magokkal mint asztali embert, udvari komát s igen facétus¹¹⁴ poétát.

99.

Szoboszlai, vén nemes ember lakik vala az Aranyos mellett, ama jó vizekkel bővölködő Szentmihályfalván. Kinek is első felesége elhalván, elgondolá, hogy a Patai István prédikátornak pillangós leányát elvegye. S ment is a leány jó szívvel, hogy vagyont érzett; tudta, hogy fekete fátyolba kontyolják, kocsiba jár, s nemes asszony léssen,

---

111 gonosz holló gonosz tojását

112 Clément Marot (1496–1544) kora egyik legnagyobb francia költője. Hite miatt sokat üldözték.

113 mint a követség titkárát

114 tréfacsináló

s lehet kurva is belőle. Minden útját meg is járja, csak pap híja vala, ki kopulálná¹¹⁵. Megleseté, midőn Tordáról visszamenne a torockószentgyörgyi pap, Gidófalvi Mihály, és béhivatá. Hátramenének a csűröskert felé, különös és titkos beszédre. De Gidófalvi a titkot jól tudja. Mentekben érének egy kis vízpatakocskára; azt Gidófalvi átallépé, Szoboszlai pedig a két lábát összetévé, s általzőké, hogy erejét a házassághoz megmutatná. S úgy hozá elé házassági szándékát, és hogy leányt akarna venni. Gidófalvi okosan disvadeálá¹¹⁶, mondván:

- Meg ne cselekedje kegyelmed, ítéletet veszen másoktól magára. A leány kegyelmedet megutálja vénségéért, s az erőtlenség miatt kedvét sem töltheti kegyelmed, sat.

Monda Szoboszlai:

- Komámuram, nem vagyok én oly erőtelen: nem vette kegyelmed eszében, mily könnyen szökém át a patakot? S meglón a kopuláció.

100.

Kovács Marci nevű, sokacska gyermekű jobbágya vala amaz együgyű Toroczka Györgynek. Következék azonban nagy szükség a földre, és Kovács Marci is gondolkozik vala, mivel lehet annyi gyermeket eltartani. Ő maga elmés álnok vala, de a földesurát is jól ismeri vala, s meg tudja vala csalni. Mindaddig jára azért, míg valami gyermeknek való, szakadozott német dolmánt s nadrágot szerze, és a nagyobbik fiacskáját abba öltözteté. De meghagyá a fiúnak, hogy se magyarul, se oláhul egyet se szólana senkinek, az úrnak se. Elvivé azért az urához Torockószentgyörgyre, s mond:

- Uram, egy német békéredzék hozzám az ilyenadta, ezzel a huncfut fattyúval, és ezt rajtam hagyá. A magam

---

115 összeadná

116 lebeszélte

gyermekeimet is alig tudom tartani, ez pedig olyan gonosz, az átkozott német fattya, hogy szemem láttára is kitekeré gyermekeim kezéből a kenyeret, s hiába szólítom meg, mert sem magyarul, sem oláhul nem tud. Gondolám, hogy elcsapom az ilyenadta németjét, de gondolám, hogy az Isten az úrnak eleget adott: ez egy-két esztendő múlva alkalmas inas léssen, s szabómesterségre taníttatván az úr vagy csizmadiaságra, ennek elég hasznát veheti. Ha pedig az úrnak nem kell, menjen dolgára, s elhiszem, hogy bizony felfogja s eltartja, de én nem tartom soha.

Monda erre Toroczkai György mint selyp ember:

- Maci te! Tajcd el te, hiszen búzát adnak neki minden hónapra, hiszen szannát [szalonnát] is adnak, tajcd el te!

Nagy kedvetlen s a gyermeket attázva s huncfutozva, vállalni kelle Marcinak a német gyerek tartását. És így tartá ki a drága időben a maga gyermekit. Megbővülvén a kenyér, bémondák az úrnak a Kovács Marci álnokságát, s neheztele a szegény Toroczkai. Hívatá is Marcit, s monda:

- Maci! Maci! Megcaltál: tiéd volt a gyermek.

Monda Marci:

- Enyim, uram, a gyermek, de Nagyságodé a jobbágy, s ha így nem cselekedtem volna, az Isten úgy segítjen, éhen halt volna meg.

Máskor pedig Toroczkai Györgyön így kapta ki Kovács Marci. Vala Toroczkai Györgynek egy kövér, vén német lova (mert igen jól tartják vala). A ló vak vala mind a két szemére. Monda azért Toroczkai Kovács Marcinak:

- Maci, cejéld el ezt a lovat Tordán, érted-é, Maci, cejéld el!

Monda Marci:

- Uram, azt toldani kell, ha valamirevaló lovat akarunk cserélni. Adjon az úr vagy hat forintot.

Monda az úr:

- Ne! De jót cejélj!

Felele Marci:

- De Isten úgy segéljen, más hatot is adunk, ha valami szép gyermeklovat kaphatunk.

Elmene azért Kovács Marci a baromvásár felé, de a hídon innen, a berekben megköté a lovat; és a szájához is nyúl vala, de egy vesszővel főbe veri vala, és a lónak keményen szóla vala rijogatva. Azután bémenvén Tordára, a szálláson béköti a lovat az istállóba, maga pedig jár vala a piacon. S láta végre egy barna, szép s virgonc gyermeklovat egy parasztleány alatt, s monda:

- Nem cserélnél-é paripát, pajtás?

Monda a legény:

- Hozza ked ki a lovat, s ha meglátom, hozzászólok.

De Marci monda:

- De barátom, az én lovam úr méneséből való, kövér ló, én azt itt nem hordozom cigány módjára. Hanem ha tetszik, megnézheted az istállóba.

El is mene a parasztleány, de nem lőn annyi lelke, hogy megnézhesse a fogát, mert Kovács Marci megtanította a tordai berekben egy hutyaróval. Monda a parasztleány Marcinak:

- Mit ad kigyelmed e ló mellett?

Ő kegyelme pedig nemhogy adna, de kér vala, s esküszik vala mint a cigány, hogy különben nem cserél, ezért megalkuvának hat máriásba. S megadá a legény, s ivának áldomást. De Marci sietve elillanta a vásárból a szép, barna gyermeklóval, s a nyolc forint is nála. Elöl találá pedig a földesurát, s még néki áll vala feljebb, hogy az úr elég pénzt nem adott, s mily nehezen kapott még hat forintot, hogy azzal az ilyenadta dögével cserélhesse e szép gyermeklovat. Monda Toroczkai György:

- Ne búsulj, te Maci! Ihon a pénz, ezzel fizess meg!

S ezzel a pénzzel hazamene, s a szép barna gyermeklovat bévivé az udvarba. György úr is elsiete Pagocsára.

Arra, mikor vénasszonyt kérnek férjhez, de okos a vénasszony, ilyen históriát vagy példabeszédet mondott nekem T[oroczkai] P[éterné], mikor tréfából mondanám, hogy még valami vén úrhoz férjhez mehetne:

Volt régen egy pénzes vénasszony, akit férjhez kérnek vala, pénzéért inkább, mint magáért. Megköszönvén becsülettel a jóindulatot és tisztességtételt, monda a kérőknek:

- Két atyámfiai vannak énnékem, s mindenik testvérem; azoktól tanácsot kérdek, s ha javallják szegény atyámfiai, nem vonogatom magamat.

De a kérők attól tartván, hogy ez a két atyafiú contrabontot¹¹⁷ csinál, mondának az asszonynak:

- Asszonyom! Kigyelmed a maga hatalmába vagy, nem szükséges senki után járni.

De az asszony monda:

- Azok nélkül a két atyámfiai tanácsadásaik nélkül teljességgel nem adok választ; elfordulok azért hozzájuk, s nemsokára visszajövök.

Bémene azért az asszony a maga veteményeskertjébe, s leüle egy mezsgécskére. Akkor a combjára vetvén kezét, monda:

- Édes atyámfia (ez a jobb lába vala), javallod-é, hogy férjhez menjek? - s ezzel igyekezik vala felállani segítség nélkül magától, nem tartozva vagy fogantozva felállani, de (hupp!) visszaesék az alfelére.

Illeti ismét a bal lábát, s hasonlóképpen szóla, azonban igyekezék magától felállani, de seggre esék.

S ezzel a kérőkhöz bémene, s monda:

- Külön-külön mindenik testvéremnek megjelentém a dolgot, de nem tartják semmiképpen tanácsosnak az én férjhezmenésemet - és így a kérőket üres válasszal bocsátá.

---

117 ellenvetést

NB: Ekkor ez az úriasszony, T[oroczka] P[éterné] egy mezsgén ül vala, és én vonám fel, s monda:

- Látja kegyelmed, komámuram, mint javallanak az én atyámiai is!

105.

Az I-só Rákóczi György fejedelem, látván, hogy a királysággal s fejedelemséggel sublimáltatott¹¹⁸ Báthori családban csak Báthori Zsófia kiasasszony vagyon, megszerzé a fiának, II-ik Rákóczi Györgynek. Hanem a leánynak pápistasága vala a nehézség, de a leány az ifjú fejedelemért reáajánlá magát, hogy elhagyja a pápistaságot, s leszen reformátussá. S lőn is színesen¹¹⁹ - eljár vala a templominkba, és ami nagyobb: eljárul vala az Úrvacsorához, de a kenyeret a szájában kiviszi vala a templomból, s a pohárt csak szájához viszi vala, és illetén kenyerekkel egy skatulyát megtölt vala. Férje veszedelme után kiadá magát: páter Sámbar¹²⁰ jezsuitának megmutatá a skatulyát, s monda:

- Atyámuram! Vessük a budába! - de Sámbar azt nem engedé, hanem tűzbe vetteté s elégetteté.

114.

Az én Atyámat egy féllábú magyarországi és (more gentia¹²¹) nyelves koldus tanította volt papságra. A dolog így folyt:

Vasárnap jó reggel künn sétálva tanulta az Atyám a prédikációját, s eljövén az orcátlan gonosz koldus, igen hosszason köszönté az Atyámat; de az Atyám elunván a hosszas hálálkodást, mond:

---

118 megtiszteltetett

119 színleg

120 Sámbar Mátyás (1617-1685) neves hitszónok, hitvitázó.

121 fajtája szokása szerint

- Ne élj, atyámfia, annyi beszéddel, mert dolgom van.
gyon.

Mond a koldus:

- Édes prédikátor uram! Az udvarban kérjen kegyelem nekem alamizsnát!

Felele az Atyám:

- Kérj te magad magadnak - s ezzel elmegyén a koldus haraggal, és idővel vetődék a nagyatyámnak házához, és nem tudván, hogy a gazdasszony az én Édesatyámnak édesanyja, kíméletlenül kezdi az Édesatyámat rágalmazni. Azt pedig idővel a nagyanyám megbeszélé az Atyámnak. Sok idő múlva ismét elhozza a koldus az istápját s fél lábát az Atyám házához, s az Atyám szembefogja őtet, hogy itt s itt rágalmazta volna, azt eféle szegény embernek nem kellene tenni-cselekedni, nevezetesen monda az Atyám:

- Tudatlan papnak mondottál engemet.

Nem tagada meg semmit a koldus, sőt monda a koldus:

- Bizony, édes prédikátor uram, a jó pap nem vasárnap tanul, hanem már hétfőn s kedden megtanulja.

Megneheztele ezért az Atyám, s az öklivel nyakon üté a koldust, és monda:

- Hozdsza, te szolgáló, ama fejszét, hadd vágjam el a másik lábát is.

Így tanítá a koldus az Atyámat a papságra.

117.

Benkő István Középján mint gazdag atyának kényesen nevedett fia és igen itkányos¹²² ember, béülvén a korcsomára, Vég Márton nevű legénnyel cserél; de a maga feleségit adja Mártonnak egy tésolyáért¹²³. Ebből

---

122 iszákos

123 az eke vagy borona előtti rúd

divortialis causa¹²⁴ támadván, Benkő Istvánt elválaszták a feleségétől, és Vég Márton a menyecskét elvévé. Vég Márton meghala, s marada leánya, akivel a Benkő István fia, Samu összefére, s hasa dagadásából kinyilatkozik a dolog. A legény vallja vala a bűnt, Vég Mártonné kész vala a leánya mellett megeskünni, hogy szűz, de az esperest előtt monda a legény:

– Anya! Meg ne esküdjék kigyelmed! – és az ifjak összekelének penitenciatartás után.

Ez a Benkő István vala atyja az erdővidéki esperestnek, Ajtai Mihálynak, jó és becsületes embernek; de a dolog egészen irtóztató és rút.

119.

Van a koldusoknak különös geográfiájuk. Egy vak koldus jöve az Atyámhoz, és beszélé, hogy ő járt a világ végén, és hogy ott köteleken ereszkednek le a másvilágra.

Kötelet az ilyen hazugnak!

120.

Iratosi István nevű lakatos vala egy időben az enyedi órás. Egy időben pedig rosszul járván az óra, említettük neki, hogy az árnyékóra nem úgy jár. Ő azzal mentette magát, hogy az óra jól jár, hanem ha talám a nap járásában esik hiba.

123.

Adhuc sunt multa, quae possim scribere et copiosa earum abundant varietas¹²⁵, de sok ez eddig is; talám nem írtam volna le ezeket is soha, hanem feles emberek lévén

---

124 válóper

125 Még sok és változatosságban bővelkedő volna, amit leírhatnék

nálam július elején, s holmit íratni akarván, tőlem kérnek vala papirosat, s nem adék, mondván igazságban, hogy két árkusnál több nincsen, s azt holnap béírom. Fogá azért kettő közülök, s egy-egy konc¹²⁶ papirosat küldé, én is gondolám, hogy minden koncot effélével béírom tréfából, s bé is íram az elsőt, de ez az árkus a másodikból való, s látom, hogy átfoly, azért effélékkel nem engedem folyni tovább az időt. Íram 31-k Julij - 1759, Enyeden.

*Ismét kezd nevetkezni Demokritus
– és sírni Heráklitus!*

127.

Kovács János nevű jó barátom vala nékem hajdan K[özép]ajtán, ki a Rákóczi támadásakor kuruckodott végig, és Morvában is kvártélyozván, sokat látott s hallott vala. Ettől hallottam, hogy midőn ő másodmagával a fejedelem levelit vinné, érkeztenek Tokajba. Nékie pedig eszibe jutván a tokaji bornak a neve, bémennek egy csapszékre, és egy vastag, kövér, koros korcsomáros-nénak mondanak, hogy adjon nékiek valóságos tokaji bort, a javából egy iccét. S megmondák, hogy fejedelem levelit viszik és székelyek. Kérdé az asszony:

– Hát, fiaim, jónek-e a lófejű székelyek, mert mi olyant nem láttunk?

Monda a jóforma, szálas legény, Kovács János (kit nagyságáról Nagy Jánosnak neveztek vala):

– Én vagyok az egyike, lelkem anyámasszony! Én vagyok a lófejű székely!

De az asszony semmiképpen nem hiszi vala. Azonban sietve megivák a bort, s mondanák:

---

126 25 árkus (ív) papír

- Még egy iccét, anya!

Ada az asszony, de minthogy jól csúsz vala, azt is hamar megivák. Kérének többet is, de semmiképpen nem ada az asszony, hanem monda:

- Nagy dologban jártok, fiaim, elég az két legénynek.

Ők haraggal lóra kapának, de a mezőn lehullának lovakról, elaluvának a földön, s a világhoz nem tudnak vala. Így kóistolák meg a tokaji bort.

128.

Karéj Bálintot, köpeci fiúból való kurucot Morvában oly emberhez szállíták kvártélyba, aki talpig veres ángliában¹²⁷ vala. Kitől megjijede a szegény székely, és találkozáék K[özép]ajtai Kovács Jánossal, s monda nékie:

- Lelkem pajtásom, cseréljünk kvártélyt, mert Isten úgy segéljen, szólani sem merek a gazdánknak, mert az úr a kutyaalékú.

Kovács János pedig igen szegény embernél volt szállva, megnyergelé azért János a paripáját, s felöltözék fegyverébe, és mene a cserélt szállásra. Kijővén a gazda a pitvarajtóig, monda Kovács János nagy büszkén:

- Fogjad ezt a paripát, apa!

Feleli a morvai nemes ember:

- Én bizony nem, fiam, mert nékem elég szolgám van, s fogja az. Fa tálhoz fa kanál. Nekem ilyen két fiaim vannak a császár táborában. Ha megbecsülsz, apád leszek. Én is tudok magyarul.

Kovács János elszégyelli magát, alázatosan s becsületesen kezdi magát viselni. Asztaláról eteti a gazda, költeni semmit nem engedi, minden ebédjén s vacsoráján négy tál ételle volt. Mikor onnan ki kellett mozdulni az útra, Jánost mindennel elkészíti, és meg is siratják egymást.

---

127 angol kelmében

Ekhárt Gergely, torockai unitárius esperest hírét hallja vala, micsoda jeles orációkat mond egy református professzor (ez Verestói György¹²⁸ vala – certe ad majora factum erat illud ingenium¹²⁹), s engemet igen kér vala az a becsületes ember, hogy vagy egyet közlenék vele, minthogy az unitáriusoknak prédikációi is nemigen reálisok. Küldém azért nékie azt az orációt, melyben a halált szolgának szegődteti az orátor¹³⁰, amelyben bizony nagy profánitásnak¹³¹ tartom most is, amint a Krisztus halálát jádziképpen oda elegyíti az a becsületes ember. Továbbá én nem venném jó néven, ha kedves halottamon kacajokat indítana az orátor. Bizonnyal hallottam, hogy ezt az orációt meghallgatván Bánffy György, így szólott az orátornak:

– Vere¹³², valamikor számot adsz Istennek az ilyen orációkról!

Hogy én az ilyen halotti játékos orációkat ne láttatnám helybehagyni, eleibe íram az Ekhártnak küldött exemplárnak Salamonnak ama szavát: Mint a nyárhoz a hó, s mint aki téiben leveti ruháit, olyan, aki a bánatos szívnek éneket mond¹³³. Megolvasá a vén esperest az orációt, s maga visszahozván, monda:

– Nem kell nékem, uram, efféle! Erről senki jobb ítéletet nem tett, mint kegyelmed.

---

128 Kolozsváron filozófiát és teológiát tanított, majd püspök lett. A barokk szónoklat nagy mestere volt (1689–1765).

129 bizonyosan nagyobb dolgokra hivatott az a tehetség

130 Hermányi itt Verestói *Holtakkal való barátkozás* című beszédére utal.

131 szentségtelenségnek

132 valóban, méltán

133 Péld. 25, 20; 26,1.

Pápai Páriz Ferenc enyedi professzornak szavai:

- Ti, deákok, most gyertyánál szartok (mert lámpással járnak ők a latrinára), ha papok lesztok, forgács világánál esztok.

Az bizony meg is esett sokszor, s tovább is megesik. Ez is a Pápai szava:

- Ezek a szegény papok, ha egyebet nem hagyhatnak is a gyermekeiknek, igen szép neveket választanak s adnak nékik a bibliából: Absolon, Jahel, etc.

Igen eljár vala ez a professzor az enyedi lakadalmakba, tizedlakozásokba, céhlakásokba, s néha kétfelől fogva viszik vala haza. És ittason azt mondogatja vala:

- Könyvet írok! Könyvet írok!

S írt is.

Az I. Teleki Mihálynak két asztali emberei voltak: Vida István, ki tordai hadnagyságot visele, és láttam magáni magosságban leírva képét, mely alá ez vala írva: STEPHANUS VIDA, BONUS DUX TORDAE¹³⁴, a másik vala Kubinyi. Ezek nappal bolondoskodtak Teleki előtt, éjjel tanácsosi voltak Telekinek. A Vida tréfái közül sok most is emlékezetbe vagyok. Én felírok ide néhányat, hogy el ne felejtődnek oly könnyen.

1. Mikor Teleki Mihály a maga méltóságának csaknem felső pontján ülne, de templomos ember nem volna, monda Vida:

- Uram, egy nagy gonoszságot cselekszem kigyelmed ellen, s azután elbúvok bátorságos helyre, hogy kegyelmed engemet meg ne találhasson.

Monda Teleki:

---

134 Vida István, Torda jó vezére

- Hová, háová tudnál előlem elbúvni, karafia¹³⁵?

Felele Vida:

- Én bizony csak a gernyeszegi templomba.

Melyet hallván Teleki, elfordula tőle, mert tudja vala, mit tenne Vida István vágása.

2. Látván Vida, hogy Teleki „ritkaságok házát” készít, s ahol valami régi ritkaságot, monétát¹³⁶ vagy egyebet kap vala, erővel is kifacsarja vala, mert senki sem meri vala megvonni tőle - mint Oloszteleken is Daniel Ferenc kedve ellen odaadá a siclust¹³⁷. Vida István is csináltata holmi mesteremberrel egy nagy, durva pallost, és durván az Attila nevét ráütteté, s vízzel megöntözé, míg erősen megrozsdásodnék, s azután tisztíttatá hamuval tél-túl, és a maga házában fogásra tette. Melyet s rajta az Attila nevet meglátván (mit Vida is így akar vala) egy nemes ember, hogy is magának gráciát vadászna, béfúvá Telekinek. Parancsolá legottan Teleki Vidának, hogy küldené Gernyeszegre azt a régi pallos vasat. De ő vonogatá magát, s azt írta, hogy emlékezetre tartja, s ha felküldi, tudja, hogy onnan soha ki nem vájhatja. De nem szűnék meg Teleki, míg magáévá nem tevé. Vida magába örül vala, de végre valaki megmutatá Telekinek, hogy az a ritkaság álnok raritás.

3. Vida egy szobában hálván Telekivel a különös beszélgetésért, végre elaluvék Teleki; Vida pedig bébúván az ágy alá, s hátával emelgetni kezdé a Teleki ágyát mindaddig, míg ez felserkene. Felserkenvén, monda:

- Ki vagy? Uram Jézus, uram Jézus, ne hagyj el!

De ezalatt, míg az álmos inas gyertyát gyújtana, elmene Vida a maga ágyába, s tetteti vala, hogy mélyen alunnék. Elaluván Teleki, ismét az ágy alá búvék, s cselekedék szintén úgy. Akkor annál inkább rémül Teleki, s inast is

---

135 kurafi

136 pénzérmét

137 ókori ezüstérmét

kiált vala, Jézust is imád vala. De akkor rajta éri Vidát, de Vida elütteté tréfával, mondván:

– Uram, imádság nélkül feküvék le az este, s azért kísért az ördög. Most is elébb kiáltod az inast s azután a Jézust.

4. Felfogadja Telekinek Vida, hogy ma a fejedelemmel, az akkori szokás szerint kezét fog tizenkétszer, s mégsem veszi észre a jámbor Apafi. Véghez is vitte köntös-változtatásokkal. Tizenkettődször százsz papok jövének a fejedelemhez Ebesfalvára udvarolni, kiket mindaddig késlele, míg a szomszéd faluból a káplán köntösét elhozatá, és abba mene bé a százsz papok között a fejedelemhez, és kezét foga véle a fejedelem, így csúfolkodtak ők a jámbor, együgyű fejedelemmel.

143.

Sarmasági Ferenc az I. Kemény László consiliáriusnak atyjafia és szekretáriusa vala. A legény emberséges, igaz nemes ember vala, de igen kurvás és igen részeges vala, aminthogy emiatt a kórság is rontani kezdé kolozsvári utunkban, Polyánban. Mert szájából ki nem esik vala ott is az arany bárány, aki kolozsvári bestia vala. Ez a legény egykor Csombordon megrészegegvén estve, urának künn a budán létében, bémene az úr házába, s annak selyempaplanyos ágyába lefekvék, de a paplanyon feljül lévő tarka szarvasbőrrel úgy bétakará magát, hogy csak a sárga sarkantyús csizma látszanék ki, s ott elaluvék. A jámbor öreg úr, bémenvén a házba, meglátá azt a fejetlen, sárga lábú monstumot, és megrettenvén tőle, kísértetnek gondolá. Előkiáltván pedig szolgálait, kérdi vala:

– Ki vagy! Ki vagy!

De a kísértet aluszik vala. Hanem az inasok odajáru-lának, s felkölték álmából az ördögöt, s ő is kitántorga a házból.

144.

Mikor Hollandiában, Ultrájectum¹³⁸ városában egyik rendbéli magyar bibliának nyomtatásához fogtak volna, az élődi magyar korrektorok vigyázatlansága és a belga betűszedőknek magyar nyelvhez való nemértése miatt 1Móz 4,1 így nyomtatódék ki: *Nyergeltem ifiat*, melyet meglátván Zoltán [József] medicinae studiosus¹³⁹ magyar, ráment a professzorokra, s monda:

- Ha így nyomtattatik ki a biblia, jobb léssen mind a kanálisba hányni, mint a religiónak gyalázatjára levinni Magyarországra.

Úgy kezdének jobban vigyázni az editióra¹⁴⁰.

146.

Berzenczei Miklósnak az atya vala Thököly Imrének a pohárnokja és az I. Kemény László bujdosótársa Törökországban. Azért a fiát, atya tekintetéért, asztali szolgájává tette vala az a jó úr. Vala pedig ennek az úrnak egy jó és igen kedves, Rubis nevű vizslája, mellyel s egy flintával jó reggel felmene a szőlőbe Sarmasági Ferenc. És csakhamar a jó vizsla eleibe vive nékie egy nyulat, ő is, hogy hallják, mintha ő lőtte volna a nyulat, kisüté flintáját, s a puskaroppanás béhallék az udvarba. Én pedig s Berzenczei ülünk vala a kapuban. Azonban hát Sarmasági jó a nyúllal, és én hiszem vala, hogy ő lőtte, Berzenczei pedig monda próbára:

- Tökéletlen húsz font, majd bémégy az úrhoz cinciászkodni¹⁴¹, s béhazudod, hogy te lőtted, holott a szememmel láttam (látta vala pedig ördögöt), hogy a vizsla fogá el.

---

138 Utrecht

139 orvostanhallgató

140 kiadásra

141 árulkodni

Sarmasági elhívé, hogy Berzenczei látta a dolgot, s kérni kezdi Berzenczeit, hogy hallgasson. Fogadá is Berzenczei. Sarmasági is bémutatá a nyulat, s kedvet talála vele. Felhozák ebédre sülve a nyulat, s monda az úr:

– Látja kegyelmetek! Az öcsém nem sajnálotta kifordulni a puskával, s mely szerencsés! Kegyelmeteknek is szabad volna ez!

Mond Berzenczei:

– Isten úgy segítjen, méltóságos uram, úgy nem lőtt Sarmasági nyulat, mint mi, hanem ravaszabb, mint mi, s így nyeri a dicséretet. Ezt a nyulat bizony a Rubis fogta, és kerestessék az egész nyúl bőrön, ha csak egy seréthely léssen is, elveszzen becsületem.

Keresik is, de nem találának. Fordula a jámbor úr Sarmaságira, s monda:

– Hát öcsém, Sarmasági Ferenc, így kell öreg embert megcsalni?

S meg kelle vallani a dolgot, s monda:

– Bárcsak annyi eszem leszen vala, hogy holton is belésütöm a puskát.

Ebből az ifjúság között nagy nevetés vala.

149.

Macskási Katát feleségül elvevé Kemény Sámuel a sok jószágáért, noha nem volna igen formás, és időske volna a kisasszony, sőt egyik ágon harmadik íz atyjafiú is. De ugyancsak hozzámene Kati, s szüle is egyet, s az meghalván, nem lőn maradéka. A jószágigazgatásban az asszony nagyon megkönnyebbíté báró Sámuel, úgyhogy ennek az úrnak egyéb dolga nem volna, hanem a paripák, kopók, agarak és pipa. De ő is kíméleni kívánván az asszonyt, s előkapván egy frajt, amidőn a hasán volna, rajta éré az asszony, és keményen fogá a Keményt. Nem tudá a szegény Kemény Sámuel is magát egyébbel menteni, hanem monda:

– Csak tégedet akartalak kímélni, feleség.

Melyre monda Kati:

– Udan ne kíméljen kegyelmed engemet! Udan (pro¹⁴² ugyan) ne kíméljen kegyelmed engemet!

151.

Nádudvari Sámuel pataki deák korában Csécsi János professzort kipaszkvillizálta¹⁴³ vala, ezért Patakról kiigazítottatván, lón enyedi deákká. És bizony szép kvalitások is valának benne: igen jó poéta, ritka jó író, kedves magaviselésű, igen kedves beszédű, ereje felett adakozó ember, és papnak is ad populum¹⁴⁴ ritka. Soha talám Nagyenyed úgy nem szerette papját, mint őtet. Őhöz sem mehetett be olyan hallgatója, hogy borral ne kínálja. Enyedről vivék marosvásárhelyi professzorságra, ott is használt tanításával, de Enyedről lett kilépése után soha egyszer sem prédikála. Meghalván mellőle debreceni sántácska felesége, Szarkáné nevű, jobbágyos nemes asszonyt vevé feleségül, de az mindinkább a maga jószágában gazdaszonykodék vala, és csak hébe-hóba, egy-két hálásra mene vala professzor uramhoz. Ő azért adá magát a szolgálójához, s az megférgesedék tőle. Ő is a kitudjától tartván, éjjel elszökék, a kollégiumot és feleségét is megkárosítván, és Nagyváradon pápistává lón. Azután vevé magát, sub titulo mathematici et ingenarii¹⁴⁵ (mert ezekhez ért is vala, mint az asztalossághoz is) a Károli Ferenc udvarába. Onnan elmenvén mint zarándok megjárá Rómát is, de a jezsuiták csak nem hisznek vala nékie, sőt ócsárolják vala matézisbeli experientiáját¹⁴⁶. Feltevé azért, hogy barátköntösbe öltözve ismét zarándokoskodnék Rómá-

---

142 ehelyett

143 gúnyiratban kicsúfolta

144 a népnél

145 matematikus és mérnök cím alatt

146 matematikai ismereteit

ba, de azután hová veszett, nem tudom. Azt tudom, hogy egy enyedi öreg csizmadia, Barók Miklós nevű, Kolozsvárról jövéen, engem meglátogata, s monda:

- Szomorú hírt hoztam, uram! Kolozsváron beszélük, hogy Nádudvari uram léssen az erdélyi pápista püspök.

Mondám mosolyogva:

- Igen akarnám azt.

Monda a csizmadia:

- Ne adja az Isten azt, mert az enyediék közül sokat elhíthetne.

Mondék erre:

- Azt nem tudom, kiket híthetne el, hanem csak igen szívesen kívánnám, hogy erdélyi pápista püspök lenne, mert akkor a pápista püspök nékem komám lenne.

Monda Barók:

- Kegyelmed, uram, nem háborodék meg azon a híren, amelyet hozék.

Mondám nékie:

- Nem bizony én, mert abba a püspökségbe őkegyelme soha sem kap bizony. Hiszen ama nagy urak ezért a kis fejedelemségért csakhogy egymás szemit nem vájják ki, s hogy lehetne őkegyelme püspök, hiszen osztán Szarkáné asszonyom pápista püspökné lenne!

153.

Oláh Főmonosztériát¹⁴⁷, vagy Lókötő Akadémiát építete a király Balázsfalván, és nagyon tanult kalugyerek keze alá sok oláh ficsorok¹⁴⁸, botból készült beretvák gyűjtetének, hogy tanulnának azokban a pompás és cifra épületekben. Azon Falfalusi Mihály nevű lepcsés médius, reformátusból átheus¹⁴⁹, átheusból pápistává lévén,

---

147 kolostort

148 legények (rom.)

149 istentagadó

enni s innya, élődni jöve la Blás¹⁵⁰. Örülének is, és csudálkoznak is az oláhok, hogy egy nagy úr lett unitusá¹⁵¹. Ott töltvén idejét, sétál vala egykor kívül a monasztéria falai mellett, a főprofesszorokkal együtt, ahová az oláh tanulólegények holt szénnel nagy akasztófa-figurákat írtak vala. Melyet látván Felfalusi, megcsúfolá őket, hogy még most készítik magokat az akasztófára, et dant documenta qua sint origine nati¹⁵². A professzorok alig várták, hogy bemeszeltessék, mert megszégyenlették vala magokat.

159.

Mikes Ferenc, kinek özvegye, Eszterházi Kata most is él, egy haszontalan ember vala, de igen emberrágalmazó. Tart vala pedig mindenkor udvari barátapapot. Ezen időben Mikházáról rendelének udvari papot, de szókimondó embert, aki a többi között a patrónusát az asztalnál így szólítá meg:

– Nagyságos uram! Vagyon itt tehénhús, júhhús, disznóhús, sat... ne együnk emberhúst!

Mikes is megneheztelvén, monda:

– Hallá kijed! A kijed seggéről nem rágtam én le a húst, hogy ily nehezen van kijed!

164.

Anno 1758. holmi könyveket hányának kótyavetyéire, s azok között valának Cartésiusnak¹⁵³ minden filozófiai munkái is. Minthogy pedig még Tőke István itt cartesiana filozófiát tanít, Ajtai Mihály pedig éppen a filozófiát nem

---

150 Balázsfalvára (rom.)

151 görög katolikussá

152 és bizonyosságát adják, honnan is származnak

153 Descartes-nak

szereti, s Tókéét gyűlöli, et arrepta gravis ansa¹⁵⁴ csúfolja s nevezgeti, kimondá, hogy akármí keveset ígérjenek Cartésiusért, azé lészen, aki legelsőbben valamit ígér érette. Mikor azok a könyvek előfordulának, legottan ígére [valaki] érettek egy petákot, s annak adatá Cartésiusust a Tőke kisebbítésére, holott maga nem tud sem Cartésiana, se Aristotelica, se Wolffiana¹⁵⁵ filozófiát.

174.

Buda Gábor, a Hátszeg vidéki Buda familiából, egy erős, ifjú ember, hajdon egy lakadalomban felette sokat táncola, és annyit ivék az erős borba, hogy végre az a borozó nemesség mind kérné, hogy ne cselekedné, mert megrontaná magát. De annál inkább iszik vala. Hajnalra eloszlik a nász, és a Buda Gábor is lefekvék, csak úgy a maga köntösébe. Mikor már a többiek felöltöztenek volna, s ismét bé kellene menni a lakadalomba, költik vala ötöt is szóval a sógorai, de még csak nem is mozdul vala. Akkor végre illeték kézzel is, s hát megholt s meghült.

Vala pedig Mikó Ferencnének Buzdon Hadri László nevű, jámbor pápista tisztartója, kinek felesége dálnoki székely leány volt, s azután frajja Mikó Ferencnének, részeges és trágár asszony. Kinek hallatára a Mikóné asztalánál jádзи beszéddel csúfolja vala egyvalaki a széke-lyeket, melyért megneheztele Hadriné, s monda:

– Kész volnék a nemzetemért meghalni!

Monda a jámbor Hadri:

– Kész bizony, te feleség, mint Buda Gábor.

E szóra felcsattana Hadriné, s monda:

– Ródd fel, jó uram, ezt az orrodra! Buda Gábort!

Melyből nevetség indula.

---

154 és a hatásos ürügyet megragadva

155 Christian Wolf (1679–1754) német idealista filozófus és matematikus.

176.

Felfalusi Józsefet vivék hajdon m[áros]vásárhelyi mesterségre; és a schólába béérkezővel vele, az egyházfi minden commodumokat¹⁵⁶ megmutogata, s végre az ott közel, alkalmas helyen lévő kamaraszéket is; és annak ajtaját látván Felfalusi, s kérdvén, mire való az, legottan monda az egyházfi:

- Jóllakás után oda kell félremenni kegyelmednek.

Monda arra Felfalusi:

- Éppen fele fizetés - mely szót felkapván, még most is a parókiáknál a sécessust¹⁵⁷ nevezik eszerént.

177.

Marosvásárhelyen vala egy Mészáros Miklós nevű mézárós, gazdag ember, ki a mesterségét is erősen űzi vala, és egyebekben is szorgalmatosan gazdálkodik vala. De midőn már vén ember volna, halálos ágyba esék, és igen sajnálja vala, hogy dolgait nem folytathatja. Midőn pedig kezdené gyanítani, hogy talán meg is halna, monda:

- Ha meg talállok halni, az nékem igen sok dolgom hátramaradásával esnék.

180.

Volt Karkóban egy Csiszár nevű, pápista nemes ember, akinek bővöcskén teremvén bora, szüntelen csak iszik vala, és szüntelen majd csak fekszik vala, de az iszákos emberek látogatják vala. Ottan-ottan látogatják vala őtet a tövisi barátok is, és borozza vala őket is. Egykor pedig kezdé előttük siránkozni, hogy ő már nemsokára meghal. De a barátok hosszú étellel vigasztalják vala, s biztatják vala, hogy az ő pátrónusok, az Isten megtartja, ha pedig

---

156 kényelmet szolgáló dolgokat

157 árnyékszéket

meghalna is, máris néztek a kriptában igen szép helyet ilyen singuláris¹⁵⁸ jó uroknak. Monda erre nagy petyergéssel a szegény Csiszár:

– Nékem bizony ne nézzenek helyet atyaságtok, hogy temetkezném oda. Jaj, nem cselekszem, mert egy kevés idő múlva kivetnének onnan engemet, s mást tennének pénzért helyembe.

182.

Dobolyi Bálintné bírja vala hajdon a Vasházat a kollégiumon innen, és Kemény Lászlónak, a mostani gubernátornak¹⁵⁹ gyermekkorában ott vala szállása. A praeceptor¹⁶⁰ végre vala Hermányi székelyfi, aki így gondolkozik vala, hogy ha ő mint jóforma ifjú legény az utca felől való házba járna, amelyben az öreg Dobolyiné lakik vala s egy szép leány unokája, nagyon ellenére lenne a vénasszonynak. Annál is inkább, mivel a leány az eleven képtől nem iszonyodik vala, s olykor a pitvarajtóban kaszát is vet vala a praeceptornak mulatságból. Ezzel pedig a szegény székely praeceptor kedvetlenségébe esék a vénasszonynak, hogy soha hozzája bé nem nyitana, s arra fakadt ki, hogy parasztnak, rossz embernek, s ami legnagyobb vétke volt a boldogtalan praeceptornak, székelynek is mondotta; mintha Doboly a Dunán túl volna, Alsó-Magyarországon. Sőt arra is fakadott, hogy azt mondaná, hogy ha egy polturán az akasztófától megválthatná is, meg nem váltaná azt a praeceptort.

Oh, szegény legény! aki ha ezt a haragot elein gyaníthatta volna, vélem hogy bétékingetett volna, ha csak a

---

158 páratlan

159 Kemény László (1709–1774) 1759–1762 között volt Erdély gubernátora. 1762 áprilisában, a határőr-katonaság szervezésének ellenzéséért lemondásra kényszerítik.

160 [Kemény László, a későbbi gubernátor] tanítója volt Hermányi Dienes József.

Vas Annis kedvéért is, de a mozgós vérű úrfinak s inasának is nem akar vala rossz példát adni. Lőn egykor, hogy éjjel a praeceptor veres német köntösbe öltöznék mulatságból, kit a kulcs lyukán megnéze a vén Dobolyi Bálintné is, és monda suttogva:

- Ez bizony olyan az átkozott, mint Fáber generál a kuruc világban.

De Kemény László úrfi is egy kárhozatos bűnbe ejté egynéhányszor a praeceptorát, mert noha az úrfinak mindenkor gazdag ebédje s vacsorája vala, mindazáltal valahol a kollégiumban megízelté a székely puliszkát, és megtöltvén egy nagy keszkenőt afféle liszttel, elhozá a mentéje alatt a szállásra, ahhoz értő deákot hívata s megfőzetvén, alkalmasin felhányának benne praeceptorostól. Melyet megtudván Dobolyi Bálintné, kezdé a hitványság a praeceptorot szidni s fenyegetni.

El is jöve Oláhlapádra Bethlen Elekné¹⁶¹, s a praeceptor is az úrfival kisiere oda, hogy e főbejáró bűn ellen magát menthesse. Csakhamar kérni is kezdé az asszonyt, hogy parancsoljon az úrfinak, mint a maga gyermekének, hogy székely puliszkát ne egyék, mert félő, hogy az megragad a belében, és szorulást is szerezhethet, mert az székely gyomorhoz való, aminémű a praeceptoré. Monda erre az úriasszony:

- Hadd egye ott a jó fiam, ha tetszik nékie, attól ne féljen kegyelmed, hogy ártson. Mikor grátiára¹⁶² kijövének Havasalföldről, Háromszéken eleget ettem, semmit bizony nem ártott egyikünknek is; most is megenném, ha valaki úgy tudná készíteni, mint odabé.

Már nyert pere vala a praeceptorinak, akinek az asszony előtt álltában, talám féltében, vagy hogy rossz volt, elszakada a nadrágszíja, és köszönje, hogy tógát vett volt fel, mert ott bizony a nadrág térdig leesik vala örök

---

161 Kemény László édesanyja, Pekri Kata.

162 kegyelemre

gyalázatjára. Hanem a tógában kiterpege¹⁶³ onnan, s félremenvén, úgy csögözgeti¹⁶⁴ a szegény legény.

Azonban elérkezék Dobolyi Bálintné is, és külön beszélgetvén az úrasszonysággal, feladá a pulyiszkát, vádolá azt a bomfordi praeceptort, éig emelé Vásárhelyi Pétert¹⁶⁵, ki azelőtt volt praeceptora, inti vala, hogy más praeceptort válasszanak, mert ez megöli az úrfi önágyaságát az efféle paraszteledelekkel. De az asszony itt is az elébbeni beszéde szerént szöla, s maga példáját is eléhozá. Vala pedig vasárnap reggel, és a praeceptorral prédikáltata az asszony.

189.

Vala Udvarhelyszéken egy igen nagy orrú, de igen jó magyar cimbalmos és hegedús, aki nélkül nemigen eshetnek lakadalmak az időben, melyben az én szülőim ifjú emberek valának. Ennek ilyen szokása vala, hogy egy nagy ráklábot von vala az orrára, mellyel szörnyű kacajokkat indított vala. Az alávaló lakadalmakban pedig mikor végezni akarja vala a muzsikálást, nagyokat fingik vala, amelyből lón az a példabeszéd azon a földön: *Fingott Fábián!*, azaz eltölt a lakadalom. Elhiszem, hogy hasonló tréfákból támadtak ama magyar példabeszédek is: *Jársz, mint az Orbán lelke; Nyert abba, mint Birtók a csíkba;* de ezeknek eredete elnyomult, mint amannak: *Te sem vagy jobb a Deákné vásznánál*, s több hasonlóknak is.

---

163 kitipege

164 bogozgatja

165 Hermányi Dienes József előtt Kézdivásárhelyi (Borzás) Péter volt Kemény László tanítója.

Köleséri Sámuel¹⁶⁶ debreceni pap fiából igen nagy ember lett vala Erdélyben. Kár, ha valaki le nem írta, vagy le nem írja annak az embernek életét. De az is rossz, ha a szépit írja, s a rújtját elhallgatja a szokás szerént. Én nem tudom mindazt, ami erre tartoznék, de leírom, amiket tudok, s ha rosszak lesznek is nagyobbára, én róla nem tehetek.

Felmenvén ez a nevezetes ember akadémiákra, amint a dissertációi mutatják, nem medikussá, hanem teológussá akart lenni. És lejövén, s Erdélybe is Teleki Mihályhoz jövén, prédikálott, de a geryeszegi palotán elmondott prédikációja oly szerencsétlen volt, abba belésülvén, s a Miatyánkban is megakadván, hogy legottan azt mondotta szembe nékie Teleki:

– Papságod után meg nem élsz! Nem tanultál-é medicinát?

Megvallotta, hogy tanult azt is, és adott újonnan Teleki őnékie ezer forintot akadémiákra, amint olyan nemes embertől – Káli Zsigmondtól – hallottam, aki inas korában jelen volt a Köleséri prédikációján is. Hallottam, hogy ezzel az ezer forinttal Bécsnél tovább nem ment volna Köleséri. Elég az, hogy igen hasznos és messze kiterjedt hírvé medikus és tudós vala. Zalatnán s Abrudbányán inspektor lévén a Kamarán, írta az *Auraria Dacica* nevű, híres könyvet¹⁶⁷, és ott meg is pénzesedék. Vitette volt bé magához kúrára a havasalföldi vajda is, és gazdag ajándékokkal bocsátotta vissza. E hazában is folyt reá az úri rend ob felices curas¹⁶⁸.

---

166 Köleséri Sámuel (1663–1732) korának leghíresebb orvosa, Erdély tudományos életének központi alakja, a korszak legnagyobb magánkönyvtárának tulajdonosa. 1731-ben poligámiában elmarasztalták.

167 *Auraria Romano-Dacica*. Nagyszeben, 1717.

168 a sikeres kúra kedvéért

De hogy másképpen is gazdagodnék, elveve egy gazdag szebeni szásznét, kinek készpénze 21000 Rh[énes] forintja vala. De a pénzt kezéhez vévén, háborúan kezdé élni azzal az asszonnyal, és a szász capitulum előtt keresni is kezdé a divortiumot, de nem obtineálhatván, maradának kétfelé separatióban.

De a dolog oly titkos vala, hogy azt a magyarok nemigen tudják vala, sőt, azt hiszik vala, s maga is azt mondja vala – hogy divorciáltatott tőle. Az asszony sem bánta volna Köleséri től való megszabadulását, csak a pénze ne veszne oda. Mely okon felmene Bécsbe instanciára, de Köleséri mint nagyhirű s nagytekintetű, okos úr, mindenütt bévágja vala az asszony instanciáinak az útját. Sőt azonban addig orvoslá Lázár Györgyöt, az asszonyt¹⁶⁹ is értetvén elöl amaz ördögök klistérjával, míg Lázár György elkucsula, ő pedig az asszonyt nagy vakmerően feleségül vévé, s lakik is vele az asszony haláláig, szíván a jószágait azután is.

Elhalván mellőle ez a Bethlen Judit, idő jártában, midőn hatvan esztendő s vala, ha nem több, feleségül vévé Toroczka Bétát, a Zsigmond és Ferenc úr hűgokat, negyven esztendősnél nem kisebb kisasszonyt. De tudván, hogy a kisasszony pénzes, elégnek tartja vala napjára öt-hat poltúrát adni hasra, azonban a jó ebédet megvárja vala. Melyet Béta másoknak panaszol vala, de ugyancsak kapott vala kontyot és méltóságos asszony nevet, sőt a régi fősvénységéből is sokat letévén, bizony sokkal kevésbé kímélé vala a fősvénység által keresett keresményt.

De midőn együtt lagnának, tudósítást véve Bécsből, hogy sietne fel, mert a szászné őellene ismét mozog, felmene [Köleséri] sietve, s akkor is úgy elboronálá dolgát, hogy tanácsurasággal is megajándékoztatik, Bécsben is egy szerencsés kúrát téve igen nagy hercegi szemé-

---

169 Lázár Györgyné Bethlen Juditot.

lyen. Visszajővén, diadalmasan béüle a guberniumba mint tanácsúr, ki azelőtt referendárius és szekretárius¹⁷⁰ vala, de igen nagy tekintettel, úgyhogy a gubernátort sem udvarolták többen, mint őtet. Mert bizony egyik a másiknak adta az ajtót, amint azt szemeimmel láttam. Láttam Kolozsvárott ezeknek előtte, hogy hébe-hóba eljött vasárnap a Farkas utcai templomba éneklés végén, s megint elment éneklés elején. Maga udvarában is minden éneklés nélkül vitette véghez a cultust¹⁷¹. Kívánták volna, ha pápistává lett volna, nevezetesen a jezsuiták eleget udvarolták: hívták pompás ebédjekre, a több guberniálistákkal együtt, a jezsuiták, s elment, de sem egy falat étkeket meg nem ette, sem borokból nem ivott. Egyébaránt is felette kevés bort ivott otthon is. Vala igen nagy bibliotékája is, melyet lokupletált per fas et nefas¹⁷², mert akinek jó könyvét kaphatta, azt kezéből ki nem vájta. Mészáros Józsi, a Toroczka Ferenc fattyú fia, inas vala a Köleséri és Toroczka Béta udvarokban. Ez a legény – ha nem hazudott – sok rútságait beszélte Kölesérinek: mint fajtalankodott idegen úrasszonyokkal ezen vénségében, mint vett bé természetet erősítő holmikat, mint volt azoktól vizelete olyan, mint a kabala húgya, sat.

Midőn pedig ő a testi boldogságban vagy bódíságban¹⁷³ dicsőségesen élne, Bécsbe a szegény szászné, sok szenvedései után, látná, az léssen útja consolatiójának, és mind Kászonitól, a kancelláriustól biztatást vévén, pápistává lőn lutheránából. S akkor vévé észre Köleséri a maga romlását, midőn már a kommandírozó generálisnál¹⁷⁴ volna a fulmináns dekrétum¹⁷⁵. Abban – amint hallottam

---

170 előadó és titkár

171 istentiszteletet

172 gazdagított szabad és tilos utakon

173 bódultságban

174 Erdély katonai parancsnokánál

175 dörgedelmes rendelet

- Köleséri poligámiának ítéltetett; minden keresménye ítéltetett a szásznénak, mint valóságos Kölesérinének; Toroczka Bétának szabadság adatott, hogy amijét Köleséri házához vitte, mind egy fonalszálig elvihesse, de Köleséritől magát soha ne neveztesse.

A generál lelki barátja lévén Kölesérinek az ő hasznos kúráiért, titkon a dolgot Kölesérinek megjelenti, noha késő vala már neki a magán dolgán segíteni, mert halál vala a fején. Köleséri megmondja Bétának, hogy vegye külön magát egy kevéssé, míg ő eligazítja minden baját. Béta nemcsak szót fogad, hanem bíztaban sokját Kölesérinél hagyja, noha bizony holmi Kölesériánumokat is hozott vala el szegény, vagy hogy esett. Köleséri akkor este módosan felöltözék német köntösbe, mint mindenkor is abban jár vala, mérget ivék bé, és halva találtaték azon éjjel. De senki sem vizsgálá halálának okát, hanem úgy, mint felöltözött vala, koporsóba tevék Kovács Mihállyal, a vízaknai pappal, egyet prédikáltatának felette, előre a XXXIX-ik zsoltárból egy keveset énekelte, és szántsándékkal végeztetvén ezen a szókon: „Sokat gyűjt, és sok marhát rak öszve - De nem tudja, kié lesz végre!” Gyűjtött is volt sokat.

Conscribáltatott legottan mindene: taláztatott vert pénze, golyóbis aranya mindöszve 75000 f. etc. etc. Ezek a szerény szásznénak kezébe mentek. Ilyen consolatiót ére szegény, lelke kárával, vénségében, mert nem éle sokáig. Ki azt mondotta, hogy ha az ördög testbe öltöznék, nem lehetne gonoszabb, mint Köleséri volt.

Kellett menteni magát a szebeni capitulumnak is, de a protokollumból megmutatták a papok, hogy ők Kölesérit el nem választották. A három feleségétől nem lőn nékie semmi gyermeke, mert annyi házassága által is csak pénzt keresett. Mely gyermektelenségét látván, s pénzes voltát is tudván Kölesérinek Bonyhai György püspök,

kérte, hogy csinálna pia fundatiókat¹⁷⁶, hagyna az eklézsiának, de csak ezt felelte:

– Cui bono!¹⁷⁷ Amit mások adtak is, oda van.

Vélte ez az ember, s mondotta is, hogy a száz esztendő tétőltené, de megelőzé azt az időt.

200.

Tótfalusi Kis Miklós¹⁷⁸ majd csuda vala a bölcös Belgiumban, e tudatlan Erdély pedig csúfot űze a megbecsülhetetlen emberen. Vala pedig fekete és gondolkozó, komor ember, de az Isten magyar nemzetbeli reformáta eklézsiájának hasznára született s készítettett férfiú. Míg Hollandiában vala, addig az akadémiázans deákok úrnak tartják vala s legtudósabb akadémikusnak is. Bezzeg bizony bűz lett volna oda fel valamely magyarnak álmát is látni, hogy előtte elmenjen. Papi belső köntöst is visel vala, és Kolozsváratt a papokkal is egy rendben ül vala. De ez elsőben is igen felakada Szathmári Pap Jánosnak, a kolozsvári felfuvalkodott papnak, ki Altingnak¹⁷⁹ minden munkáit is contemnálja¹⁸⁰ vala. Ez az alázatosság és szelídség nélkül való pap egyiken azon kezdé felemelni szemöldökét, hogy még Hollandiában a Cartésiusból s Poiretből¹⁸¹ olyan metaphisikát írt vala, mely a Németi Sámuel uraménál sokkal elébb ver vala, a második részé-

---

176 kegyes alapítványokat

177 Kinek a javára!

178 Európai híró erdélyi nyomdász, tudós, nyelvész és író (1659–1702). *Maga mentsége* című könyve szenvedélyes vádirat az erdélyi viszonyok, a papság szűklátókörűsége ellen.

179 Jacob Alting (1618–1679) teológus és filozófus, a protestáns ortodoxia elleni küzdelem tevékeny résztvevője.

180 megveti

181 Pierre Poiret (1646–1719) Descartes tanítványaként indult, a misztika felé fejlődött, a modern szentimentalizmus egyik elődje.

ben elcsapá a hasát az udvarhelyi professzorság is, s nevezetesen, hogy a kolozsvári papságra is felemelték.

Ennek a felesége köntösös volt, de Tótfalusiné még tázlisabb¹⁸², mert a pénz férjének a házához folyt be. Ez kezdé az istenfélő Tótfalusit rútnál rútabb nevezetekkel nevezgetni, Ötves Demeternek, Rézmíves Sándornak mondani, bosszantó beszédekkel kesergetni, praecedentiát¹⁸³ néki nem engedni sat. Ezek s egyebek miatt írta Tótfalusi a maga magyar apológiáját¹⁸⁴, melynek némely exemplárját még ezerében láthatni, de méltó volna újabban kinyomtatni. Mikor Szathmári és társai azt az apológiát meglátták volna, Tótfalusit synodusra citáltatták Nagyenyedre. Mint folyt a causa a szász templomban, nem tudom. Azt a kettőt tudom:

1. hogy az apológia benn tiltatott mint liber prohibitus¹⁸⁵, és Tótfalusi felfogadta, hogy nem vulgálja¹⁸⁶ az egynéhány exemplárokon kívül, amelyeket jóakaróinak már elküldött;

2. az enyedi templomban az Istent és a papirendet megkövette, vagy mint a vén papoktól hallottam, eklézsiát követett.

Alighogy meg nem siratom ezt az embert. Azt látom, hogy Szathmári Pap János a két fia között, Sándor és Zsigmond között, felosztotta Tótfalusit és magát: a Tótfalusi mesterségéből hagyá Sándornak a betűszedést, külön egy familicus typographust¹⁸⁷; a kevélységet s éles elmét pedig hagyá Zsigmondnak, mert ő is tud ahhoz a jámbor.

---

182 tázli: kezelő

183 elsőbbséget

184 *Maga mentségét*

185 tiltott könyv

186 terjeszti

187 családi könyvnyomtatót

Anno 1722 tájatt vala Csíkban egy plébánus, és az ő ekléziájában, Szentsimonon, egy szép asszony felesége egy embernek, ki jól tudja vala az ő feleségének gonosz természetét. De pápista módra csak magában forr vala, és néha meghitt emberének jelenté vala egy-egy ördögadta asszonya névvel, ki légyen a hitetlen hitestárs. Azonban a szentsimoni páter az asszonyt veszettül megszereté, s úgy végezenek ketten, hogy az asszony tettesse magát obsessának, ördögtől elfoglaltatottnak; és az asszonyból kibeszélvén, hogy már az ördög a plébánus kényszerítésére (mert Jézus nevére kényszeríti vala, hogy mondaná meg, ki volna) nevezé magát a Kató asszony hazug lelkű szavával s szájával Jancsinak.

Akkor pedig szentsimoni egyházi vala szegény bátyám, Lakatos Sámuel, a fél szemével (mert a másikat önöntés által, csecsemő korában történetből az édesanyja, a szegény, babonás Verebélyi Erzsók néném vesztette vala ki), és bátyám is tudja vala, hogy testes ördögök játszadtatják itt egymást.

Mondván Lakatos Sámuelnek a páter, hogy ő szüntelen, éjjel és nappal nem lehet mellette annak a szánakozásra méltó s ördög fogságában lévő keresztyénnek, hanem az ő plébániájába kellene vinni jó vigyázat alatt, s úgy is lőn.

Itt a sok hónapok alatt mik mentek véghez, mint mentek oda bávoszkodni a pápisták; báró Apor Péter is mint ment oda, mint beszélette másutt a rettenetes dolgokat, miket szólott az ördög, hol egynek, hol másnak; mint hívott a helységbeli páter más páttert is, hogy annál határozottabban exarceálhatnák¹⁸⁸ Jancsit; mint szorították végre pokolbeli Jancsit az asszony hüvelykébe – könyv lett volna belőle, ha leírta volna valaki.

---

188 kiűzhetnék

Ha mondták az asszonynak, hogy menne haza, sikoltott, hogy őtet mindjárt elviszi az ördög. A páter pedig készített vala mindent, valamit említ vala Kató, hogy kívánná az ő kiszilyes gyomra. A szegény férje otthon haragszik vala a nagy hátramaradásával, azonban amit kipótól vala a páter nagy szánakozásból.

Ennek a nevezetes exorcismusnak a híre kiterjedt egész Erdélyre. A reformátusok hitetlenek valának, a pápisták azt igen csudálják, és a hitlenségért haragsznak vala az eretnekekre, de a pápistákban a fides miraculorum¹⁸⁹ nem vala kicsiny, mint a mustármag, hanem nagy, mint a nyíri görögdinnye vagy a mezősegi tők.

Nagyobb hiti pedig talám senkinek sem lehet, mint báró Toroczkai Jánosnének, gróf Petki Sárának. Mely úri személyeknek udvarában asztali szolga vagy inas lévén nagyenyedi Telegdi Márton, ritka ebédet ett, hogy ennek a csudának hírével nem zaklatták és kacagták, hogy nem hiszen. Bámultak az ő eretnekségén, mint megátalkodott a hitlenségben. De még nem végezte vala azon pápista udvarban lakását Telegdi, hogy világra jöve a szentsimoni páternek paráználkodása, s ővele utat vesztenének atyáságok. Kató asszonynak pedig felcsinált hasából nem lélek, hanem ártatlan zabgyermek születék a zabnak és kiszilynek hazájában; és a nagy hitű pápisták is elszégyenlék magokat, átkozák a gonosz pátert, Telegdi Márton is felszabadula a hitlenség alól, de nem mere szólani egyet is ott.

Úristen, oltalmazz vak és bolond hittől!

---

189 csodahit

Gubernátor Bánffi Györgynek kisebbik leánya vala Zsuzsanna. Ezt feleségül vette a vén kánya, ama buta Jósika Imre, Torda vármegye főispánja. De a Bécsben lakott, bécsi humort szívott kisasszony csak „*odero si potero, si non invitus amabo*”¹⁹⁰ módra vala mellette. S nem is lőn semmi gyermeke Imre úrtól, sőt talám egy kompánia némettől sem lett vala. Meghala Imre mellőle, de egy Huguenboot nevű főstrázsamester (kit közönségesen a nép Hókenpótnak s Hókenpóknak hív vala) látván, hogy az asszonymnak szép jószága volna, és mint Jósika Imrénének is szép jószág excindáltatott¹⁹¹, azt is tudván, hogy sok az asszony argentériája¹⁹², kéré s feleségül vevé Bánffi Zsuzsannát, holott abban az időben némethez menni csak a nagy magyar kurvák címere vala, mintha azok privilégiáliter bírták volna, mint Révainé, Bethlen Mihályné. Nemigen kelle az asszony Huguenbootnak, minthogy az asszony részeges is vala, s magyar is. S nem is éle sokáig az asszony, hanem meghala. Akkor éré el Huguenboot is örömének első napját, és akkor vevék észre az emberek is, mely szerencsésen házasodott volt ez a német. A Jósika fiak pénzzel veték ki Springről, más atyafiak másunnan. Összehalmozván azért a sok pénzt s argentériát, indulólag vala Bécs felé, midőn a Bánffi Klára kérésére cselekedék egy kegyességet. Vala Bánffi gubernátornak aranyból csinált úrvacsorájához való készüllete, s az hajdan Bánffi Zsuzsannának jutott vala. Ezt engedé Huguenboot visszaváltani.

Ennél a Huguenbootnál, az asszony által, Hunyadi Márton, a tordai pap igen benn vala, és asztalához is gyakran ülteté vala. Kinek vagy feleségének szavain megindulván

---

190 majd gyűlölöm, ha bírom; majd meg kelletlen imádom

191 kiszakasztatott

192 ezüstneműje

Hugenboot, Toroczkai Zsigmondot kezdé halállal fenyegetni. Melyet hallván a jámbor Toroczkai, nem vala a szentkirályi házánál bátorságban. És Hunyadi haláláig is mind idegen vala tőle Zsigmond úr. Azért-e, hogy Hugenboot Tordán sokat kvártélyoz, vagy mi okon?

Egy enyedi hitványság szabóra, Tordai Szabó Jánosra, felragada erősen a Hókenpók név mind e mai napiglan, noha ma már Zöldpungának¹⁹³ is agnominálják és simpliciter Pungának. Ezelőtt húsz s több esztendővel szembe az enyedi főpap előtt, Nádudvari előtt, fenyegetődzik vala, hogy pápistává léssen. Ott a második pap keményen megfeddé, már most a hitványság újra törleszkedik a barátokhoz.

228.

Haller János jámbor jó pápista úr Kászoni kancellariusnak munkája által erdélyi gubernátorrá leve. Ez a jámbor úr az Apor Péter nagy kurva leányát vette elsőben feleségül, ki nékie semmi örököst nem szüle, mint régen corrupta¹⁹⁴ gonosz faj. Mert az anyja is olyan vala, és a szegény fekete cigányforma Apor a thoro et mensa divortióltatta¹⁹⁵ is vala magát tőle, fizetve a fe-jérvári pap uraknak ötezer forintokat. De hagyjuk a pornak Aport¹⁹⁶!

Haller János második házasságában vevé a Daniel Péter unitárius ökor úr szép leányát, s adá is jó szívvel Daniel Péter, sőt azt mondá, hogy ő a leányt semmi religióra nem tanította, hanem úgy ítél, hogy akinek rendeli az Isten, az tanítsa a maga religiójára. Ám hiszem, olyan vakbuzgó-ságú asszony is őexcellenciája, mintha a Lojola vagy Assi-

---

193 punga: erszény (rom.)

194 romlott

195 ágytól és asztaltól elválasztatta

196 A történetíró Apor Péter 1752-ben halt meg.

si Ferenc tökiből szottyant volna. Ez a szép asszony bizony sokkal tisztább életű is mind e mái napiglan, mint a született Apor pápista leány vala. Szüle is szép leányokat, de fiú is kell vala. Erővel nem vehetének sem Istenen, aki a magzatokat adja, se a természeten, hanem úgy gondolkozék a szegény gubernátor (kit a Kornis István factiója¹⁹⁷ mindenképpen kíván vala pessumdálni¹⁹⁸, hogy ő mászhasson fel az ugorkafára mint a tisztelendő páter jezsuitáknak sindikussa¹⁹⁹), hogy felmene Bécsbe, ad res suas politicas, a Majestáshoz közel lévén, stabiliendas²⁰⁰ és una fidelia duos parietes dealbando²⁰¹ Máriacellt is meglátogatja feleségével együtt, és a Szűz Máriától fiúmagzatot nyerjen. Ezt véghez is vivé egyszer. Vitt vala pedig magával egy okos, rendes, de unitárius nemes legényt szolgálának, mert tudta, hogy az okosan s híven szolgál, mint Erdélyben perspectae prudentiae et fidelitatis²⁰² szolgálának tapasztaltatott vala. Mit nyert vagy nem nyert a szegény Hallerné az első úttal, maga sem tudta, de csudát nagyot látott, mert a Szűz Mária képe az oltárra, mint valami szépen öltözött német dáma kijött, s magát meghajtván, nagy orgonálás, trombitálás és dobverés között ismét bémene más ajtón. Amint ezt az unitárius legény is elnézé, és nékie is oly szeget üte a fejébe, hogy pápistálkodásról gondolkoznék, ha tudná, hogy ez valóságos csuda. Csudálá is a gubernátorné hihetlenségét az unitárius legénynek, de ott senki még nem is gondolkozik vala, hogy unitárius járna, kő a fülibe, só a szemébe.

---

197 intrikája

198 tönkretenni

199 követe

200 politikai ügyei stabilizálására

201 egy festékes edénnyel két falat befessen (azaz: két legyet üssön egy csapásra)

202 kipróbált, okos és hű

Ezzel visszamenének ismét Bécsbe, de a gubernátorné ismét visszakívánozták, noha magán tapasztalá, mely nehez volt azokat a kösziklás helyeket járni, és hogy pénzzel járják a búcsút.

Elindulván Máriacell felé, előre elküldték Socinust²⁰³, hogy hírré tenné a pátereknek a gubernátor érkezését. Kedves hír lón ez Cellbe. És már az ostiárius²⁰⁴ s mások előtt a gubernátor unitárius legényét bémenni engedék előre a templomba, mikor az óraforma machinákat az oltár alatt elkészítik, sőt néki mint katolikus okosnak, minden titkot megmutatna egy páter. S ő csudálni kezdi, de nem a celli csudát, hanem a maga vigyázatlanságát s a barátok álnokságát.

Elérkezék a gubernátor is, és véghezvive minden devotiót²⁰⁵, de ott bizony fiat nem adának mind e mái napig is. Hazajövének a szegény gubernátorék a semmivel. S azután egy darab idővel meghala, minekutána megérte volna a Kornis István halálát, aki, ha élt volna, nem hagyott volna nyugtot Hallernek, mert már azon az úton indula vala ellene, hogy a császár promoveálja miniszterségre, mert érdemli, hogy essék vacantia Erdélyben. Nagy mester vala Kornis, de mégsem úgy van a fia dolga, mint kellene. Kornis Antalról sokszor jut eszembe a régi szó: „Antal mene Budára”²⁰⁶. Bogáti Pál beléarakodék büdösen a Kornis Antal erszényibe, de Pál is előnti egyszer az amoreus pohárt.

Kornis István iktatá bé a barátokat Enyedre, szép szín alatt, s mézesmadzagot vonván el a tanács szájába.

---

203 itt: unitáriust

204 kapus

205 ájtatosságot

206 kb.: ostobaságokat beszél

Gróf Teleki Pál akadémiákon járt tudós úr vala, de minthogy a bécsi udvar egy ujjomnyi hivatalra is fel nem vevé, noha fia volna ama hazája áruló Teleki Mihálynak, nagy részét idejének elmefuttató tréfákra fordítja vala és játékokra.

Vala Enyeden egy Csákány Borosnyai nevű deák, ezt innepre rendelék olyan kisedet ifjú, de nálánál tudósabb deáknál, ki nálánál a rendben elsőbb vala. Ő azért el nem mene haragjában, hanem mene kancelláriára. Teleki Pál észrevévén csakhamar, hogy nincsen nyélbe a csákány, és éle sincsen, kérdé tőle:

– Hány része van a Tripartitumnak²⁰⁷?

S látván, hogy nem tudja, látá, hogy az együgyűből könnyen lehet bolondot csinálni, azt véghez is vivé, s maga mellé vévén, azt adá elméjére, hogy házasság által keresse szerencsáját, mert azáltal sok fejedelmek is sokra mentenek. Nékie már van annyi értelme, s szerencséje is lehet experientiája után, hogy akármi nagy dominiumba parancsolhat. Nekibátrodék Csákány, s legelsőbben is kéré a Teleki Pál leányát, s tesznek ígéretet sub hac conditione²⁰⁸: hogy engedjen a furatossal²⁰⁹ hármat üttetni az alfelére, s a harmadik után mindjárt legyen meg a lakadalom. Kettőt állatjára nagyot csapának Csákányra, de a harmadik még hátra vagon.

Ez a Teleki Pál kérdé ezt is a lónai paptól, Hunyadi Ferencről:

– Prédikátor uram! Vajon üdvözülnek-é a lovak, mert az Illyés lovai üdvözültek.

Ezt is ő kérdi vala:

---

207 WerbőczyIstván *Hármaskönyve*, a magyar feudális jog összefoglalása.

208 oly feltétel alatt

209 csapólapát, testi fenyítéshez használt eszköz

- Az Ótestamentumban szamarakon jártanak, ma inkább lovakon, vajon miért? Talám azért, hogy usus equorum esset bonum Novi Testamenti²¹⁰.

247.

Az a magyarországi református Starinus Mihály²¹¹, aki esztári fiú vala, és sok szép énekeket írt, melyek az impressumban²¹² megvagyának, olyan kopasz ember vala, mint a tök. A pápisták pedig igen mérgesen gyűlölik vala őtet, s igyekeztek is néha halálára. Észreveszi egyszer, hogy a pitvarajtón kívül lesik holmi pápisták dorongokkal, hogy ha kidugja a fejét, agyonverjék. Ő is egy tököt pálcába szúr, s kidugja éjjel, melyet összerontának az ő feje helyett.

248.

Értünkre esett kurvás (kincsest vagy koldust kell vala mondanom) Kolozsváratt, hogy egy szegény ember egy szekér fát vinne a kolozsvári piacra, s míg ott áll, egy kurva akkor született kisdédjét egy tarisnyába tévén, a szekér oldalára felfüggeszté s elmenyen. Egy szegény muskatéros meglátván, ellopja kenyér és ázalék²¹³ helyett, a fát azonban megveszi valaki s elhajtja. A német ezt látván, a tarisnyát megnézi, hogy mi van benne, s elhűl, hogy kisgyermek. A bauernek²¹⁴ vissza akarja adni, az nem veszi. A commendántra menyen a dolog, ki is a gyermeket a német katonának ítéli.

---

210 a lovak használata az Újtestamentum ajándéka

211 Sztárai Mihály (mh. 1579 után) a reformáció híve, terjesztője. Gyülekezeti énekei évszázadokon át állandó darabjai maradtak a református énekeskönyveknek.

212 nyomtatásban

213 disznóhús-készítmény: hurka, kolbász, disznófőcsajt közös neve

214 parasztnak

251.

Telegdi Mártontól azt kérdi egyszer egy oláh az árok-
háton az enyedi kastély mellett:

- Szpunye²¹⁵, hadnagy! Unió s az uniti²¹⁶, mert minket
arra akarnak venni?!

Mond Telegdi:

- Az német törvény, s azzal azt akarják, hogy a pástot²¹⁷
s preszkurát²¹⁸ vajjal csináljátok, és az ilyen békákat fog-
játok, süssétek, s azzal böjtöljetek a négy nagy böjtön.

Az oláh hallván ezt, elirtózék, s azt felelé, hogy készebb
meghalni, mint unit lenni.

252.

Vécsei Pál enyedi kompaktor jó mesterember vala, de
nagy borcsiszár; a felesége is borveder- s bormoslék-
asszony s nagy kurva is, leánykorától fogva. Végre kórsá-
gossá is lőn Vécsei, el is szegényedének. A feleségét a
magistrátus a városból kiigazítván, a gyermekei a sze-
génység mián lopásra vetemedének. A panasz jötön jó
vala a papokra, s azok hívaták vala magokhoz Vécsei Pált
a kastélyból a parókiába. Inték, feddék, s kérék a jóra, de
ő akkor is ittas vala. Monda azért nékiek ilyen históriát:

- Tiszteletes uraim! Vala értemre Magyarországon egy
jó mesterember, de az is a bort igen szereti vala. Azt a
papok sokat inték, és kemény szókkal is feddék vala,
hogy hagyná el a boritalt. Fel is fogadtaták vele, hogy
elhagyja a boritalt, hanem nem állhatván meg, meg-
metszé a torkát s meghala. Bizony, tiszteletes uraim,
kigyelmetek is félhetnek ettől.

---

215 Mondd meg (rom.)

216 egyesült, görög katolikus (rom.)

217 húsvéti misekenyeret (rom.)

218 misekenyeret (rom.)

Monda a második pap haragosan, noha alig állja vala, hogy el ne nevesse magát:

- Bár ennek előtte tíz esztendővel metszeted volna meg torkodat, hogy boldogtalan gyermekeidnek torkokat így meg ne metszhetted vala.

Erre monda Vécsei:

- No, tiszteletes uram, én is elfogadom, hogy soha többé részegítő italt a szájamba nem veszek, de minthogy egy kis bor vagyon bennem, ezt a fogadásomat holnap reggel kezdem teljesíteni, mert ma már haszontalan.

Monda a pap:

- Ne fogadjon kegyelmed egyebet, hanem csak azt, hogy mértékletesen él a borral.

Ezzel elmene, s azon éjjel elszökék a városból Vécsei vagy Vészei. Oda is lőn sokáig, megköntösöze magát s haza jöve. Hoza is attestációkat holmi bibó²¹⁹ fráterektől, kik között első vala Huszti András, a kolozsvári professor juris, aki is mindenféle just és levet szerete, de kivált a járdoványlevet²²⁰. S annak kedvéért pápistává is lőn, melyet mikor meghallott volna Hermányi, az enyedi pap, azt mondotta vala:

- Hiába cselekedte, mert ötet bizony a római eklézsia borral jobban nem tartja, mint a reformáta.

259.

Foly Udvarhely városán keresztül egy hitván patakocská, melyet Vargapataknak hívnak. E mellett lakik vala egy vénasszony, ki a piacra főzőget vala. Lőn egykor, hogy egy nagy akót tele rakna káposztával, s már a káposzta rotyog vala a tűznél, ő azonban kimenvén, meríte azon patakából egy edény vizet, hogy a sóskáposztának levet öntene, de nem látta vala, hogy a vízmerítő edénybe

---

219 ivó

220 járdovány: borprés

békát merített, s azt sem, mikor a békát a vízzel együtt a káposztásfazékba töltötte s az is megfőtt benne. Hanem midőn a piacon tálalná, csakhamar a fazék oldala mellől előfordula a béka, melyet meglátván egy oskolabeli legény, nem veve káposztát, sőt eltölté az oskolát, hogy a vénasszony békával főzte a káposztát. A tiszték a dolognak végére menvén, eltilták szegényt, hogy a piacon főzne. Későre s nehezen ismét megnyeré ugyan, hogy életét²²¹ kereshesse a piacra való főzéssel, de az oskolabelieket hiába kínálja vala, mert ha annál tisztább vala is az étke, ezt mondák vala:

- Nem kell, anya, mert béka vagyon benne.

260.

Udvarhely városában egy pópista ember a maga hijján felakasztá magát feleségével való bajos élete miatt, akitől nem szabadulhat vala, de véle is bajosan él vala. Az asszony levágá a férjét, s addig s addig, hogy a házba bévivé, és az ágyra holmi atyafia segítségével feltévé, s azután lármát s hírt csinála, hogy hirtelen megholt a férje, holott még csak betegségét sem hallotta vala senki. Eljövének az asszonyok, a halottat kinyújtóztaták, de némelyek szemesek az akasztókötél nyomát látták a torkán, mindazonáltal hallgatának. Eljövének a jezsuiták, s az ő templomok mellé eltemeték. De az asszonyokban a titok meg nem álla, sőt a jezsuiták fülébe mene. Ők a dolognak végére menének, a halottat a hóhérral kiásaták, a temető-kertet levonáták, ott a holttestet lófarkon kivontaták, az asszonyt pénzbírsággal igen megbünteték. De a hóhér is a testet oly rosszul temeté el, hogy kiváják s elhordák a kutyák.

---

221 élelmét

Czompó Istvánné, Istent félt, öreg özvegy visel vala reám gondot. És a szomszéd csizmadia műhelyénél időtölteni sokszor fordulok vala meg, ahol egy szelíd, becsületes, de halvány csizmadialeány (a nevét felejtetem, de religiójára nézve pápista vala) beszél vala, hogy az udvarhelyszéki jezsuiták egy nagypénteken ötöt a teátrumon felfeszítettek volt tanuló korában. A teátrumon ő azt jó szívvel vállalta a jezsuiták szavára, de nem tudta, mi következik belőle, amelyért szidja vala a páter jezsuitákat, azt beszélvén, hogy a keze ki lévén terjesztve a keresztfán, a taknya az állán folyt le, míg levitték a teátrumon, a jezsuiták templomától fogva a franciskánusok klastromáig, és megint visszavitték. Mikor pedig levették a keresztfáról, ő a karjait kihajtani nem tudta, hanem azután popiummal²²² s egyébbel addig kenették, míg meggyógyula, de sohasem állott helyre jól. Désen is a franciskánusok így feszítettek volt meg egy szűcsinast. Így járt az is, de hogy mesteremberré lett is, holtig Jézus-szócs volt a neve, bizony nem vétek nélkül, mert az idvezítő Isten nevét sem szabad felvenni hiába.

Sándor Mihály nagy szál székely, de mint maga, szintén olyan nagy tolvaj vala Udvarhelyszéken; és a sok lopásért végre akasztófára ítéltetik. Ezt látva páter Pogány jezsuita, lejöve a székházhoz, és kezdé kérni Sándort, hogy térjen meg s hagyja el az unitárius eretnekséget, mert különben elkárhozik, de ha pápistává lészen, ő még életét is megnyeri. Vala pedig Sándor Mihály mellett a maga papja, a szentmártoni²²³ unitárius prédikátor, jó ifjú ember, aki monda a térítőnek:

---

222 népi kenőcs

223 Valószínűleg Homoródszentmártonról van szó.

- Menj el dolgozdra, páter, nincsen itt semmi dolgod, ez az én juhom.

Monda Pogány:

- Nem vagy te jó pásztor, én vagyok a jó pásztor.

Felele az unitárius pap:

- Farkas vagy, nem pásztor, mert az én juhomra jöttél!

Mond Pogány:

- Te vagy farkas - és az eféle kemény beszédek sokáig tartának. Azonban a sententiát²²⁴ kimondák, s vinni kezdék Mihályt, aki már odaigértte volt magát, ha életét megnyerné, s monda:

- Hát már, atyámuram?!

Felele páter Pogány:

- Már jó hitben halsz meg. Etc.

269.

Copafalván fia születtek gróf Bethlen Jánosnak, és vala igen nagy öröme, mert Alvinczi Erzsébet szült vala néki valami kabala gyermekeket²²⁵, de fiúörököse nem vala. Szerze azért örömében igen nagy keresztelőt. A pap vala Bölöni Ilyés, igen melankolikus és nagy fantaszta pap, s az keresztelé meg gróf Bethlen Dávidot. Monda pedig Ilyés pap szinte egy óráig tartó asztali áldást, úgyhogy az étkek majd meghülének, de addig nézé elandalodva a sok vitorlás pástétomokat s a gazdag készületet, hogy egészen elfelejté a maga száját s hasát. Felkelvén a hosszas és egynéhány fogásból álló ebéd, ismét hálaadásra fakada Ilyés pap. S az is majd egy óráig tartta, de azzal semmit sem gondoltak már akkor a részeg urak, hanem kiorsóznak a palotából, ki pipára, ki mire. S Ilyés is végezvén a buzgólkodást, azon vévé észre [magát], hogy igen meghült.

---

224 ítéletet

225 leányokat

Esmeretes lévén az udvarban, felkeresi az udvari öreg-asszonyt, s monda:

- Édes asszonyom, én bizony majd meghalok éhel, adjon nekem valamit, hogy egyem.

Monda az asszony:

- Hát az asztalnál nem ett-e tiszteletességed?

Monda a pap:

- Nem ettem, hanem csak csudálkoztam azon a sok étken.

Akkor az asszony jól tartá, de alig várá, hogy a gyermekágyas asszonynak s másoknak ezt megjelentsé s befűvja. Ki is hata legottan a hír az egész kompániára, melyen lőn nagy nevetés és a világánál nagy tánc. Úgyhogy Dávidka keresztségét állatjára ugyan megülék a jó urak. Dávid grófról pedig hallottam, hogy igen jó acélokot vagy tűz vasakat tud csinálni, de talám többet tüzel rajta a Teleki leány oldalcsont.

272.

Lókodban lakik vala egy Gergely Deák nevű, gazdag unitárius nemes, aki külön tart vala disznónyáját s pásztort a falujától. Vala nékiek egy vén papjuk is, aki látja vala, mint fél a nép, mikor német executió²²⁶ jó vala a falura, elannyira, hogy el is fut vala a falu, ha szorul vala a kapca, mert a német nemzettől olyan szerfelett fél vala a nép. A szegény unitárius pap pedig így bátorítja vala a népet prédikációjában:

- Édes atyámfia! Legyetek olyanok, mint a Gergely Deák uram disznai! Mikor eljő a farkas, azok összegördülnek, s nem hagyják magokat. Tü is el ne fussatok a német előtt, hanem összegyűjletek s ne hagyjátok magatokat, jámbor falu!

---

226 végrehajtás

Igen nagy, hosszú, széles és tömött szakállú vén prédikátor vala Udvarhelyen vácántiában²²⁷, és minthogy világtalan vala, az oskolától jár vala négy-négy cipója napjában; a Letenyei Pál udvarhelyi rector özvegyét vette volt el másodszer feleségül. Nevét nem tudom az embernek, hanem a szakálláról nevezte volt valaki törökösen Szakáll Bégnek. Ez ifjúságában igen tréfás ember volt, melynek bizonyságául csak ezt jegyzem fel:

Pákai nevű mestert a mátkájával copulálá²²⁸, s mikor kérdené Pákaitól: – Szereted-é? –, monda Pákai: – Szeretem. – Erre megümmögeté magát a pap, s monda: – Hüüm! Meghiszem bizony azt! – És utolszor így áldá meg: – Gyümölcsözzetek, sokasodjatok, mint a tetvek!

Ez a Szakáll Bég az első felesége után igen vigyáz vala, nehogy valamit eladna, s mikor egy időben a felesége a tésztát a kemencébe bé akarná vetni, ő is ott vigyáz vala, és számlálja vala, hány kenyeret vetne bé a kemencébe. Az asszony is azért nekiköteleződéék, és serényen forgo-lódik; egy kenyérnek való tésztát pedig hirtelen belopa a rokolya alá elől, a többbit pedig béveté. Ezzel bég uram is bémene a házba, az asszony is béveté utolszor az eldugott tésztát. Kérdé azért férjétől:

– Hány, uram, a kenyér?

Monda a pap, hogy ennyi s ennyi.

Mikor kiszedé az asszony a sült kenyeret, odahívá a férjét, s monda:

– Eggyel több a kenyér, ezt ellophattam volna. Ládd-é, édes uram, soha ne vizsgálódjál mód nélkül a gazdasszony után, mert nincsen annyi lelked, hogy ötet meg-örizzed, ha lopni akar.

---

227 szolgálaton kívül

228 összeadta

Monda Szakáll Bég:

- No, én soha utánad nem vizsgálódom.

275.

Désen vala hajdon egy szakáll- s bajusztalan ember. És ő igen szégyenli vala, hogy ő olyan kopár s pusztás állú s orraljú férfiú, de nem tehet vala róla. Bévetődék hozzája egyszer egy varázsló cigányné, és mondani kezdé, hogy mely kár volna olyan szép embernek, hogy nincsen szép sárga bajusza! És ráígéri magát, hogy ő csinál, akár sárga, akár fekete bajuszat s szakállat nékie, ha jól fizet. Kap a dési ember az alkalmatosságon, mert annak is nincsen üstöke hátul²²⁹, és megalkusznak egynéhány forintokban.

A cigányné azért levetkezteti az embert egy ingbe s lábravalóba, és bébújtatá egy nagy kád alá. Biztatja, hogy meg ne ijedjen. Azonban az embernek mentéjén lévő öreg ezüst gombokat posztóstól levágja. Kérdé egykor, ha nem érzi-é valami kevéssé, hogy viszketne a szakállnak a helye, mert most kél. Felele az ember, hogy igenis érzi. Azonban a cigányné cigányul, magyarul, oláhul birbitél²³⁰ vala a kád felett, s köveket is emele reája. Végre megcsendesedik, mert ellopá magát, a gombokkal együtt, s a kád alatt hagyá a szakállatlan s esztelen embert. Meguná magát ő is a kád alatt, s végre nagy bajjal elfordítá, s felöltözvén, a nyakába veté a mentéjét. És akkor vévé észre, hogy sem szakáll, sem ezüst gomb. Eleget lón utána a cigánynénak, de semmiképpen nem akadhata nyomába, mind e mái napig is.

---

229 Azaz (mint a szerencsét) ha elmúlt, nem lehet megragadni.

230 mormol

Három kémek támadtak vala Enyedről, a kuruc világban. Egyik Horváth István, ez minden magzatok nélkül, nagy gazdagon hala meg. Vala igen profánus, pénzét mutogató, haszontalan beszédű ember, hanem ez a jó vala benne, hogy az utcákról ottan-ottan behívja vala ebédre s vacsorára a deákokat, s jól tartja vala. Ennek minden keresménye szálla a feleségire, arról pedig Fekete Istvánra mint mostohafiára, kinek halála után a felesége, Bereczk Zsuzsanna, őrzi azokat tanquam pervigil draco²³¹. Mely miatt is már hat vagy hét esztendőktől fogva nem volt a templomban, hanem a férje temetésekor.

Második kém volt Zabolai Dániel. Ez is igen sokat keres vala a posteritásainak, és igen sok szőlői, szántóföldei és a városban házai valának. De semmire egyébre nem vala alkalmas a kalmárságnál s oeconomianál.

Harmadik volt Baba Ferenc, kollégiumbeli deák. Ezt a szebeni kommandáns megesmérte vala, hogy mind a két részre kém. Ki is írt vala a professzorokra. De Baba érezvén a sáfrány illatját, elvoná magát Magyarországra, s ott is kémkedik vala, mesterré tévén magát egy falucskában. És Horváthot is, nem tudom, mi lelte volt, ott Babát felkereste, s hát már Baba ott is nagy csomó pénzt vett elő a kemencéből, melyet egymástól való elválásuk után gyűjtött. Ez a Baba azután akadémiákra mene, s oly nagy opinio volt tudománya felől, hogy ha akarta volna, az enyedi professzorságot vagy papságot is elérheti vala. Szerzett is vala odafel igen nagy bibliotékát, s a *Vita spirituálist*²³² is magyarra fordítá. De adá magát borral való kereskedésre, s feles tokaji borokat is szállíta angliai

231 mint az éber sárkány

232 *Lelki élet. Az az az Ur Jézus Krisztusban igaz hit által bé oltott és ő benne élő embernek lelki állapotjának rövid leírása.* Deák nyelven írta idősb Campegius Vitringa, magyar nyelvre fordította M[áros] V[ásárhelyi] B[aba] F[erenc]. Frankfurt, 1722.

Londonba, melyeket ott jó nyereséggel el is adhat vala. De telhetetlensége miatt addig várá jobb árokat, hogy megváltozának, mert illogatja vala és idegen borral töltögeti vala. Azt látván, felcsala ott nyolcezer forintot, s a borokat otthagya zálogba, s visszajöve, és csak a szép levelekkel látogatá a creditorokat, mert a levélírásban mirus artifex²³³ vala. Magyarországon is megcsala némely urakat, ezrekig, mint Patait. Azután juta cudarságra, szegénységre, lappangásra, mint a bagoly.

285.

Gyöngyvirág nyíláskor, pünköst előtt, pünkösti királyt tesznek vala az enyedi kollégiumban, és azt a felső Holt-Marosban kikísérik vala. S minthogy a királyságot valami gazdag úrfi vállalja vala, az ott nagy konyhát vettet vala: kivonat vala oda vagy két negyvenest s többet is, és a kollégiumot jól tartja vala, sőt sokakat meg is bolondít vala. Az utolsó királytétel esék Anno 1719, s lőn királlyá az ifjú Teleki József, a nagy Teleki Józsefnek a fia. Kikísérők ötet nagy sokasággal, és benn a berekben sok szép deák orációk és versek elmondása után hosszú asztalhoz ülénk. Vala szép és meleg idő, bor erős és bőv. Nagy fazakakkal adják vala az egyest²³⁴, de a professzorok is úgy isznak vala, hogy csudálkozám rajta.

A szenior vala Nánási András, aki nem üle asztalhoz, hanem a színen kívül egyszer-másszor puskát ropogtat vala, holott az igen megtiltatott vala, hogy valami szerencsétlenség ne essék. Szigeti István ottan-ottan parancsol vala, hogy menne végére a szenior, ki cselekedné azt, de ő soha magát ki nem találja vala, noha kiált, mint a csősz: ki löve, az ördög határán termett? De az okos Szigeti mind érti vala a dolgot, mindazáltal nem mutat vala kedvetlen-

---

233 csodálatos mester

234 egyes: közös; egyest inni: közös pohárból inni

séget. Hanem a berekből kiindulván, a király az ő lovasaival s kengyelfutóival, utána pedig a professzorok két kocsija. Nánási András ott is a kocsi mellett kisüté a pisztolyait. Akkor Szigeti (mert bizony igen boros vala) kiszállta a kocsiból, és Nánásit kétszer-háromszor a nád-pálcával hátba üté. Melyen olyan nagy lárma lőn – részeg lévén többire az ifjúság –, hogy senki nem gondolhatta volna, hogy meg nem ölik a professzort. Benn is tumultuála²³⁵ az ifjúság, s reá izenének a professzora, hogy ne tanítson, míg satisfactiója nem lészen az ifjúságnak, hogy a szeniort a professzor pálca alá vette, mert ők nincsenek pálca alatt, hanem törvény alatt.

Síra Szigeti István is e dolgon, de azon a napon azt a rút dolgot megtudván consiliárius Kemény László, másnap az ifjúsághoz követeket küldé, s minden dolgok lecsendesedének. Az ütés Nánásin szárada mint nebulón. Szigeti professióra²³⁶ csendítetté harmadnapon s annyi deák takarodék fel, hogy ugyan ropognak vala a székek, Szigeti István is sokkal szelídebb lőn ezután.

286.

Gyöngyösi Pál kassai református pap vala, és itt a Mária képére holmi verseket ragasztá, mely dolog kitudódván, esztendeig szoros fogságba tartaték, ahol a magyar biblia lévén vele, s egyéb dolgot nem tehetvén, azt igen jól megtanulá ugyan. De halálra ítélteték az egynéhány sovány versek miatt, melyeket láttam, de nem jutnak eszembe, mert régicske a dolog. De ez ott vala:

*Minap egy kő valék,
Hála légyen Tamásnak,*

---

235 háborgott

236 előadásra

*Már most Istenné változék,
Sokan is imádnak. Sat.*

Mindazáltal a császár Carolus Sextus elégnek tartá, hogy számkivettetnék. De minthogy ő Angliába tanult vala, és presbyter ecclesiae anglicae²³⁷ nevet is nyert vala, az akkori prussiai királyné (mint angliai király atyja-fia) őtet frankofurtumi professzorrá téteté. Ő is feleségét s gyermekét maga után viteté, a magyar deákokat szalon-nás sós káposztával, tokaji borral jól tartja vala, s majd csak azok is frekventálják vala az efféle haszonért, mert egyébaránt a tanítása sikertelen s kelletlen, maga pedig csúfondár ember vala.

Ennek fia Gyöngyösi Pali vala; ez ritka elméjű s nagy memóriája ember vala. És Leidában nevezetesen az arabiai nyelvben annyira méne, hogy örömejobb hallgatják vala őtet abban a nyelvben a deákok, mint magát Schultens Albertot, a nagy arabs professzort, sőt maga is az incipiens²³⁸ deákjait Gyöngyösi Palihoz küldé vala tanulni. Esett az is, hogy Palinak erkölcstelensége miatt ki kellett Leidából menni kánikulán, de midőn szeptemberre eljönének anglusok s más nemzetek, és nem talál-nák Gyöngyösit, fenyegetőzni kezdenek, hogy odahagy-ják az akadémiát, ha Pali nem revocáltatik. S ismét revocáltaték.

A nyelvek tanulása után adá elméjét a medicinára, és csakhamar Hippocrates Aphorismusait úgy kezdé magyarázni mintegy tréfából, hogy omlott a medicinae studiosus²³⁹ reája. Hogy pedig a medicinát fundamentu-mosan tudná, az anatomikusokat is frekventálja vala, sőt nagy híre volt, hogy holmi koldust becsalá a szállására, de nem látták, hogy a szegény ember onnan kijött volna.

---

237 az angol egyház presbitere

238 kezdő

239 orvostanhallgató

Azért nagy volt a gyanú, hogy ő azon tanulta az anatómiát titkon. Az már bizonyos, hogy gyermekhalottakat ásott volt ki a szegény Császár Péterrel együtt, és akkor úgy meg is iszonyodott, hogy lejöve ugyan Erdélyben, és piski udvari pappá leve, de elhalaványodék, s idő előtt elfogya. Pali pedig a medicinába úgy meghíresedék, hogy végre Muszkaországban lón hivatala, s ott is hala meg. Leidában magát nemegyszer vette ki a venereából s franciából²⁴⁰, mint igen fajtalan életű ifjú. Végehossza nincsen ennek a cselekedeteinek.

292.

Mikoron Pozsonyban elkövetkezett volna a magyar királynénak, Mária Teréziának koronáztatásának ideje, lejöve előre Bécsből az udvari bolond, és a vár kapuira lajtorjákat tétete, s felmenvén azokon, szénnel lineákat von s cirkalmaz is vala a kapuk felett, magasan. S midőn kérdenék, mire való az, azt felelte:

– Ama vonásig s cirkalmazásig mind le kell rontani a kőfalakat a királyné parancsolatjából, mert jól tudja őfelsége előre és a minisztérium, hogy sok magyar urak, eljövén erre és erre a solemnitásra, a hátokra veszik kastélyaikat, inaediumjaikat²⁴¹ s jószágaikat, és be nem férnek a kapukon. Sőt még ha lehetne, feljebb is kellene rontani a kőfalakat.

NB. Akkor érték meg, hogy a magyar kevélységet csúfolja. No, Bánffi Dénes bévivé a bécsi kapun rontás nélkül is minden jószágát!

---

240 azaz: nemi betegségekből

241 építményeiket

Tokos Bálint fél kezére éppen nyomorék, felette monstrooze²⁴² néző, kancsal koldus legény vala Erdővidéken, akinek is szép nótája lévén, énekkal koldul vala szerin-szerte az országban. Lón pedig, hogy valaki versekbe foglalná azt a históriát, mint vesztette öszve Teleki Mihály Bédit²⁴³ és Bánffi Dénest²⁴⁴, hogy azok egymást elrontván, maga emergálhasson²⁴⁵, aminthogy az véghez is mene; de maga is Teleki, Töröcsváránál úgy vesze, amint érdemlé, hagyván Vér Juditot özvegyiségre. Az említett versek közül az egyik ez vala:

*Inter duos litigántes*²⁴⁶
Béldi Pál és Bánffi Dénes
*Tertius gaudebit haeres*²⁴⁷
Teleki Mihály lesz a nyertes.

Az említett Tokos Bálint ezzel s a több ide tartozó versekkel vetődék mint koldus Gernyeszegre, a Telekiné udvarába. És e sánta simplicitate²⁴⁸ eldúdolá ezt a verset is, melyet meghallván Teleki Mihályné, levonató Tokost, s megcsapatá. Ő szegény ilyen alamizsnát nem vár vala.

---

242 természetellenesen; éktelenül

243 Béli Pál (1621–1679) Apafi fejedelemsége alatt Háromszék főkirálybírája, a fejedelmi tanács tagja. Politikai nézetei és Telekivel való személyes ellentétek miatt 1676-ban börtönbe került. Szabadulása után Törökországba menekült, ott is halt meg.

244 Bánffi Dienes (1630–1674) Apafi fejedelemsége alatt a fejedelmi tanács tagja. Bécsi kapcsolatai, törökellenes füllépei és személyes ellentétek miatt Apafi halálra ítéltette és kivégeztette.

245 fölemelkedhessen

246 két vetélkedő között

247 a harmadik örökös fog örülni

248 egyszerűen

Béjövén Erdővidékére, találja az én Atyámat, s megbeszéli a gernyeszegi adakozást, s mond végre:

- Már, uram, ezután nem azt mondom én, hogy *Teleki Mihály lesz a nyertes*, hanem ezt: *Tokos Bálint lesz a vertes*.

299.

Csombordon vala egy Szigeti Mihály nevű (nem vala valósággal szigeti, hanem erősi oláh jobbágyfi) jámbor prédikátor. Úrvacsorája kiszolgáltatásakor, egy időben az egyházfiné dagasztatlan, keletlen, sületlen kenyeret készíté az Úr asztalára, de azt a pap előre észre nem vette vala, hanem midőn már osztani kezdené, minden falatocská mint a csiriz s a főtelen puliszka az ujjaihoz ragad s mázolódik vala; mely miatt bosszankodván, ottan-ottan mondja vala:

- Ez nem kenyér, hanem puliszka! - és így cum scandalo omnium²⁴⁹ véghez ment a sacrum²⁵⁰.

300.

Gróf ifjabb Kemény László plébánossá lévén Magyarországon, béjövén Erdélybe méltóságos szüleinek udvarlására, és mikor Bükkösön volna, egy jobbágy pópista cigány igen kéré a prelátus urat, hogy maga keresztelné meg az ő gyermekét, s vállalta vontatva. Parancsola azért, hogy maga keresztelné meg ugyan, de a folyosón állának meg a gyermekkel cigány uramék. Minekutána tehát benn a vizet szórta, s szentelte volna, s keresztelte volna, sat, kinyitá az ajtót, és kezével a kannát kinyújtván, megönté a purdét, s elbocsátá a cigányokat. Ilyen szentségesen mene véghez a sacramentum. Láttam magam is az urat. Úr inkább, mint pap.

---

249 mindenki megbotránkozásával

250 szentség

Ritka példa a rútak között a kutyfalvi kutya természetű papnak, Ajtai Benkő Istvánnak, a mostani erdővidéki esperest testvéröccsének dolga. Vala ez az ember egy részeges, első feleségét egy tésolyán elcserélt embernek, és ifjúságában mesterral s másokkal kurválkodó, vénségében pedig ifjúsága rútságait beszélő anyának fia²⁵¹. Nagy szegénység közt tanulgatván, és szép judiciuma²⁵² lévén és memóriája, felmene a classisokon az udvarhelyi oskolába, oly dicséretesen, hogy a professzor bátorkodnék őtet Csernátonban, a Bernáld János udvarába küldeni, hogy tanítsa Bernáld Gyurit, azt a pilátus ábrázatú, részeges bolond aposztatát²⁵³, és a leányát, a Bernáld Kriskát, a szegény Mikó Miklós nagy dög, kurva feleségéfélét, mikor mindketten ezek gyenge gyermekek volnának.

Mint viselte ott magát Benkő István, azt nem tudom, de azt tudom, hogy orientál fejér gyöngyöt felescecskén hozott volt onnan, és egy hitván passzust. Eljövén egy passzussal, egy pénz nélkül s könyvek nélkül, keresé meg Hermányi Józsefet, aki commendatoria²⁵⁴ nélkül, nagy bajjal véghez vivé a professzoroknál, hogy deákká lehetne, s leve is. De soha meg nem élt vala Enyeden a Kemény László konyhája nélkül, de osztán előkapa, s végre igeni mesterré lón, ahol pénzre veré magát. Ott mint látta volt őtet Éva leányával, nem tudom – az bizonyos, hogy szembe azt mondta nagy zélussal²⁵⁵ nékie Pelsőczi János: „Megfertézteté, megparáznásítá a leányomat”. Esztendő telve is kelle onnan jőni, de hivatalra esék Szentbene-

---

251 L. a 117. számú anekdotát.

252 ítélőképessége

253 hitehagyottat

254 ajánlólevél

255 indulattal

dekre, az akkor felállított infáns eklézsiába²⁵⁶, az holott is megházasodik a Bethlen Lászlóné udvarából, és a felesége jussán váltogatván, jobbágyokra és zsellérekre veré magát, és építe szép szőlőket sat.

Minthogy pediglen természetesen is *tarde loquus*²⁵⁷ vala, a külső szorgalmatosság miatt pedig nem tanulhat vala, igen unalmas prédikátor vala. Sülyéből kelle is menni Kutyfalvára. Ott az ifjú Zeyk Mózes megházasodék, és a Bánffi Imreh leányát vévé. Mi ördög lelé őket: az urát nem szereté a menyecske, tetteté, hogy ő igen beteges. Zeyk (amint mondják) költött a patikába ezer forintot, holott a menyecskének csak a szíve fájt, s egyebütt viszkett. Titkon azonban Benkővel éktelen rútságokat vitt véghez; fogantatott embriót vesztettek el, mely dolog végre kinyilatkozék. Az esperest is nem kéméli őtet, mert sokat haragította. Válást kívána Zeyk, s meg is nyéré a relatoriákra, melyből látván Benkő, mi következnek reája, nem aposztatála ugyan, noha biztatná Haller Kerelőszentpálon, hanem (amint a híre van, s a circumstanciák mutatják) azt itta bé egy vacsorán, s itta a felesége is, hogy egyszersmind meghalának. És így kit reggel, kit délben, kit délután viszen el az ördög.

Ezt felőle nem véltem soha ifjú korában. Szolgált mellettem ifjú deák korában, mellettem lakott, azután is sokat conversáltam vele, de igazságba írom, hogy soha trágár beszédét sem hallottam, vagy hogy kijáró volt volna, nem mondhatta senki, sokáig nem is vala egészséges, hanem utoljára hízek meg. Vala igen mértékletes az ételben s italban; alig tudom, ha láttam-é részegen.

Ezen causájában²⁵⁸ sokszor vettem leveleit, Istent hívott bizonyságul, ha vétkes, maga ellen. Világ szerént is

---

256 leányegyházba

257 lassan beszélő

258 perében

ügy láttatott bízni ügyéhez, hogy csak inpartialis bírái legyenek, s az a passionátus Kőrösi György és Márkosfalvi, az a boldogtalan nótárius megmutatja, hogy mind corruptus s hitelre méltatlan, hazug, hamis hitű fátensek²⁵⁹ a Zeyk Mózes úr tanúi az asszony ellen, akiket a maguk szavakkal kész volna megfogni.

Elég az, hogy őbenne a religió s a minisztérium²⁶⁰ mocskolódék, ő is tragice elvesze, de gyermekeit jól hagyá, annyira, hogy eleget nem tudok rajtuk csodálkozni, ha ugyan jó fundamentumon épült-é annyi aquisitio²⁶¹.

A haza törvényeit erősen megtanulta vala, hogy maga is mód nélkül valónak tartotta. Ahol bírt, féltek tőle a conpossessorok²⁶² sat.

314.

Mikes István Fejér vármegyei főispán Marosújvárt, 1760-ban, látván, hogy húsvét és pünköst között szárazság vagyon, s igen kívántatnék az eső, megparancsolá a vármegye hajdúinak, hogy a faluból minden kakasokat gyűjtenének öszve, és egy bizonyos helyen feresztenék meg, mert arra eső lenne. A szegény barát, az udvari káplán ellene monda valami lágyan ennek a dolognak, de az ispán azt mondván, hogy másszor is cselekedtette s haszna volt, véghez mene parancsolatja. De nyomba, Isten igaz ítéletéből jégeső leve, s a határt elrontá a Mikes István esője.

---

259 vallomástevők

260 vallás és lelkészi kar

261 szerzemény

262 birtokostársak

317.

Egy tordai koros és vagyonos asszony nemrégén igen kívánkozik vala férjhez; és holmi magánál ifjabb férfiúhoz vala is reménysége, aki ugyan el is vevé. De az asszonyt jóakarói s atyjafiai igen intik vala, hogy ilyen vénségben ne menne férjhez. Ő pedig felele:

- Csak szeretem vénségemben is a férfibűzt a háznál.

327.

Anno 1760 nagy hadakozása lévén a magyar királynénak a prussus²⁶³ ellen²⁶⁴, erővel szedik vala az erdélyi parasztleányeket. Megesék, hogy némely legény fejszével önként elroppantotta a maga ujját. Egy pedig közülök egynéhány eleven méheket bétészen az erszényébe, mikor vitetnék Kolozsvárra, és titkon a méhekkal öszve maratja a maga tökét, s megdagadoz hitványságnak a szemérme. Mely dagadást a visitérozó²⁶⁵ felcser romlásnak gondolván, összefontozza²⁶⁶ s elriogatja, s így szabaddul meg okosság által.

331.

Egy Hunyad vármegyei özvegyasszony igen dohányos emberhez ment vala férjhez, de a férje dohányozását annyira ellenzi vala, hogy a férfinak el kell vala hagyni a pipálást, de titkon ugyan csak dohányozik, de abba az asszony semmit sem tud vala.

Lőn egykor éjjel, hogy az asszony igen kívánna férfit, de monda a férje, hogy mióta a dohányzást elhagyta, fogyton fogy az ereje, és lankad a teste. Ezt értvén az asszony, elmene a sokadalomba, vásárla tobákot, pipaszá-

---

263 porosz

264 A hétéves háború (1756-1763).

265 felülvizsgáló

266 összeszidja

rakat s egy skatulya pipát. Hazamenvén, maga kezdé a tobákot metélni, a pipát tölteni, férjét kínálni. Az is nagy vontatva, mivel már el kezdette felejteni, elkezdé a dohányszást.

Lón pedig, egy néminemű napon, hogy midőn a férfi estve fekünni menne, pipát töltene az asszony, s azután egyesül feleségével, s elaluvának. Éjfélkor is felkele az asszony, s ada férjének, és akkor egyesüle vele. Hajnal előtt is így vivé az ágyhoz, melyre monda a férfi:

- Elég három pipával.

Mely titok kinyilatkozván, trágár példabeszédbe kele a mondás.

333.

1762-ben gróf Kemény László, a bécsi insinuatióra²⁶⁷ letevé a gubernátorságot az országnak nagy szomorúságára, és Bukkovius Generál kezdé igazgatni. Ilyen véletlen dolgon igen megilletődvén a gubernátorné, gróf Teleki Zsuzsanna, ágyba esék, és ezen esztendőben meghala Csombordon, s ott nagy tisztességgel koporsóba téteték; minthogy pedig sok kísértetei s bécsi szenvedései között is halálíg állhatatosan megmarada a reformata religióban s halálozó állapotjában sem próbálá a szegény franciscaner confessárus²⁶⁸, hogy ostyát dugjon a szájába, reformáta nemes asszony, Veér Györgyné lévén mellette, azért református pap is prédikála felette. Azután Toplicnál Kemény Lőrincz kapitányt főbe lövé egy ellenség, de az Isten jólteve Teleki Zsuzsannával, hogy ennek a kedves fiának halálát nem éré.

Ennek a gubernátornak a jubilációja²⁶⁹ után Generál Bukkovius (kit a székelyek Bakónak neveznek vala) mint

---

267 nyomásra

268 ferences gyóntató

269 nyugdíjazása

igyekezze militiát²⁷⁰ állítani unitz oláhokból s papjaikból és a székelyekből, leírják mások. Nagy dolog is.²⁷¹

339.

Enyeden a páter minorita presidentsége²⁷² alatt (noha híre volna, hogy ő kemény fenyíték alatt tartja csuklyásait) ilyen dolog esék, die 31-a Octobris:

A residentiából a malom árkára szolgáló vízkapunál megvoná magát két minorita, és midőn Segesdi Sámuelné, a Vásárhelyi Szöcs Mihály menyecske és igen szép személy leánya ott a malom árka mellett akarna menni atyja házához, a két barát őtet megragadá, s a residentia kertében bévonván, kezdék csiklatni, s kapdosni oda is, ahová nem kell vala.

A menyecske kezde sikoltozni, és a barátok kezéből kimenekedék valamint s valahogy, mene az atyja házához, s ott megbeszélé, mint járt a szent szerzetesekkel. A híre pedig a városon elterjede, s páter Sándornak is (ki azokban a napokban nem ehete egyebet, hanem csak rigó- s egyéb madárhúst, és az ifjú borbély Gyöngyösit azután jártatá vala a Farkaspatakba s Herzsára²⁷³, a borbélynak pedig szép ifjú asszony felesége vagyon a tőszomszédban) fülébe mene, ki is hívatá Lippai Józsefet, a város szolgabíróját, s előidéztek Zsuzsit, férjestől. Kérdezé a dolgot, a menyecske megbeszélé mindeneket,

---

270 katonaságot

271 Buccow tábornok két román és két székely gyalogezred, valamint egy székely huszárezred fölállítását tervezte. A románok, hogy a jobbagysortól szabaduljanak, szívesen jelentkeztek, a székelyek azonban tiltakoztak, mozgalmukat csak a madéfalvi vérengzés (1764. január 6.) után sikerült elfojtani.

272 főnöksége

273 Herzsa: Enyed három városrészének (Első-, Közép-, Vég-herzsa) összefoglaló neve; a szó szász eredetű.

amint estek volt. Kérdé, ha megesmerné-e azokat a barátokat? Mond a menyecske:

- Igenis, meg.

Hívata is páter Sándor egy hatvanöt esztendőös barátot, azután más is, de monda a menyecske:

- Nem ezek azok.

Több barátot nem találának otthon. Páter Sándor rettenté az asszonyt, hogy hóhérral csapatja ki a városról, de az asszony nemigen ijede meg. Esék e dolog 1762-ben.

A Székely Könyvtár előfizetőinek névsora

Anghel Anna – Csíkmindszent
Antal Orsolya – Székelyudvarhely
Apáczai Csere János Pedagógusok Háza – Csíkszereda
Arany János Általános Iskola – Csíkszentimre
Bagoly Zsolt – Székelybós
Balázs Bécsi Zsolt – Csíkszereda
Bálint Szilárd – Székelyudvarhely
Balogh Brigitta – Nagyvárad
Bán Dalma – Nyárádremete
Barabási Albert László – Boston
Barabás Ildikó – Sepsiszentgyörgy
Bereczki Kovács Balázs – Csíkbánkfalva
Berszán Lajos – Gyimesfelsőlok
Bíró Levente Tibor – Kézdivásárhely
Bod Péter Megyei Könyvtár – Sepsiszentgyörgy
Bokor Botond – Fenyéd
Borboly Csaba – Csíkszereda
Borcsa Hanna – Budapest
Bölöni Ildikó – Székelyudvarhely
Burus Anikó – Csíkszereda
Burus Borbála – Csíksomortán
Butyka Andrea – Tusnád
Czine Zsolt Attila – Sepsiszentgyörgy
Czoppelt Julianna – Kovászna
Cseh Csaba – Csíkszentsimon
Csíki Dénes – Marosvásárhely
Csúcs Mária – Csíkszereda
Daczó Katalin – Szépvíz
Dán Károly – Budapest
Dávid Katalin – Székelyudvarhely
Deák Csaba – Székelyudvarhely
Demeter Anna Sára – Kolozsvár
Dénes László – Székelyudvarhely
Dobos Sándor – Nagyvárad
Domokos Zoltán – Gyergyócsomafalva
Egyed Csaba – Lövete
Egyed József – Lövete
Elekes Béla Ernő – Csíkszereda

Dr. Elek Sándor – Miskolc
Fábián Helén – Kézdivásárhely
Fejér András – Bromma
Fekete Béla – Budapest
Ferenczes István – Csíkszereda
Ferencz Éva – Kézdivásárhely
Ferencz S. Katalin – Csíkpálfalva
Fülöp Török Réka – Kézdivásárhely
Gábor László – Csíkszereda
Gálfalvi György – Marosvásárhely
Gáll Levente – Csíkmadaras
Gergely Orsolya – Csíkszereda
Görbe Katalin – Gyergyóújfalu
György Réka – Pozsony
Dr. Györfi Sándor – Csíkcsicsó
Dr. Györfi Sándor – Csíkszereda
Heidenhoffer Ilona Csilla – Érmihályfalva
Horváth Péter – Győr
Ilia Mihály – Tápé
Illyés Angéla – Szentegyháza
Incze Csaba – Csíkszereda
Dr. Iszlai Sándor – Berettyóújfalu
János Julianna – Csíkszereda
Jánosi Csaba – Csíkszereda
Juhász B. Tünde – Csíkszereda
Kádár Gabriella – Temesvár
Kájoni János Megyei Könyvtár – Csíkszereda
Kajtár Csaba – Csíkdánfalva
Kató Katalin – Algyógy
Kecskés Emőke – Székelykeresztúr
Kemény János Elméleti Líceum – Maroshévíz
Kerekes György – Nagyenyed
Kerestély Zsolt – Székelyudvarhely
Kirják Attila – New York
Kiss Magdolna – Temesvár
Kocsis Erika – Csíkbánkfalva
Mgr. Kovács Gergely – Róma
Kolcsár Géza – Gyergyószárhegy
Kosztai Csaba – Csíkszereda
Kovács Ágnes – Székelyudvarhely
Kovács Irén – Székelyszáldobos
Községi Könyvtár – Bögöz

Községi Könyvtár – Gyergyócsomafalva
Kurkó Árpád – Csíkszentkirály
Dr. László Ilona – Marosvásárhely
Lázár Júlia – Csíkszentdomokos
Lehoczy Ferenc – Sepsiszentgyörgy
Lezsák Sándor – Budapest
Magyarország Főkonzulátusa – Csíkszereda
Major Lehel – Székelykeresztúr
Markó Balázs – Marosszentanna
Márkos Katalin – Csíkszereda
Márton László Szilárd – Gyergyócsomafalva
Mirk László – Csíkszereda
Minier Gábor – Gyergyószentmiklós
Murányi János – Székelyudvarhely
Muszka Balázs – Szépvíz
Dr. Nagy Béla – Székelyudvarhely
Nagy Benedek – Csíkszereda
Páll Emil – Csíkszereda
Pálosi Réka Zsófia – Csíkszereda
Péter Ádám – Connecticut
Péter Zsuzsa – Csíkszereda
Peti Rozália – Marosvásárhely
Petőfi Sándor Iskolaközpont – Csíkdánfalva
Petres Sándor – Csíkszereda
Polgármesteri Hivatal – Balánbánya
Polgármesteri Hivatal – Csíkcsicsó
Polgármesteri Hivatal – Csíkdánfalva
Polgármesteri Hivatal – Csíkkarcfalva
Polgármesteri Hivatal – Csikmadaras
Polgármesteri Hivatal – Csíkrákos
Polgármesteri Hivatal – Csíkszentdomokos
Polgármesteri Hivatal – Csíkszentgyörgy
Polgármesteri Hivatal – Csíkszentimre
Polgármesteri Hivatal – Csíkszentkirály
Polgármesteri Hivatal – Csíkszenttamás
Polgármesteri Hivatal – Madéfalva
Polgármesteri Hivatal – Szépvíz
Póra Bence – Csíkszereda
Dr. Puskás Attila – Marosvásárhely
Pünkösti Piroska – Sepsiszentgyörgy
Rogranex KFT – Csíkszereda
Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége – Csíkszereda

Russu Bors Tibor – Csíkszentkirály
Simai László – Veszprém
Simon Viola – Csíkszereda
Szabó Béla Attila – Madéfalva
Szabó Éva – Madéfalva
Szalai Attila – Székelyudvarhely
Szálinger Balázs – Budapest
Szántó András – Csíkszereda
Szarka Gábor – Csíkszereda
Szebeni Norbert – Sepsiszentgyörgy
Székely Gyöngyvér – Homoródszentpéter
Székely Réka – Csíkszereda
Székely Zoltán – Csíkszereda
Szőke László – Gyergyószentmiklós
Szőnyi László – Budapest
Tatár Zsuzsanna – Barót
Tiffán Zsolt – Villány
Veres Enikő – Kolozsvár
Veress János – Kovászna
Veress László – Budapest
Víg Emese – Kolozsvár
Waum Péter – Székelyudvarhely

A Székely Könyvtár
sorozatban megjelent:

Székely népballadák

Mikes Kelemen: *Törökországi levelek*

Tamási Áron: *Ábel a rengetegben*

Bözödi György: *Székely bánja*

Kányádi Sándor: *Válogatott versek*

Apor Péter: *Metamorphosis Transylvaniae*

Benedek Elek: *Székely népmesék*

Tamási Áron: *Ábel az országban*

Zsögödi Nagy Imre: *Följegyzések*

Farkas Árpád: *Válogatott versek*

Előkészületben:

Tomcsa Sándor: *Válogatott írások*

Tamási Áron: *Ábel Amerikában*

Balázs Ferenc: *A rög alatt*

Király László: *Válogatott versek*

0039/2012

Kiadja a Hargita Kiadóhivatal
Csíkszereda, 2013
A kiadásért felel: Lövétei Lázár László,
a Hargita Kiadóhivatal igazgatója
www.szekelykonyvtar.ro

Készült a csíkszeredai Alutus Rt. nyomdájában
Felelős vezető: Hajdú Áron igazgató